

تبیین ابعاد و مؤلفه‌های هویت در نظام انقلابی مبتنی بر

اندیشه‌های سیاسی امام خامنه‌ای

مهدی منتظری؛^۱ احمد آذین*؛^۲ رسول برجیسیان^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۲۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۰۸

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۲/۲۰ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۸/۲۲

فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال بیست و هفتم، شماره ۱۰۵، زمستان ۱۴۰۳

20.1001.1.1735501.1403.27.105.5.6

چکیده

هویت در نظام انقلاب اسلامی ایران، بر اساس اندیشه‌های سیاسی امام خامنه‌ای، یک مفهوم چندبعدی و پویاست که شامل ابعاد فرهنگی، دینی، اجتماعی و سیاسی است. امام خامنه‌ای با تأکید بر پیوند ناگسستنی میان دین و سیاست، هویت اسلامی-انقلابی را به‌عنوان رکن اساسی در شکل‌دهی به جامعه اسلامی مطرح می‌کند. این پژوهش با هدف تبیین اندیشه سیاسی امام خامنه‌ای پیرامون مؤلفه‌های هویت در نظام انقلابی است و با بررسی ابعاد مختلف هویت در گفتمان انقلاب اسلامی، به تبیین نقش مؤلفه‌های مذکور در تقویت و استمرار نظام انقلابی می‌پردازد و تلاش می‌کند تا با تحلیل دیدگاه‌های امام خامنه‌ای، نقش این هویت در مقابله با چالش‌های معاصر و تهدیدات فرهنگی-سیاسی نظام سلطه جهانی را بررسی نماید. تحقیق از نوع کیفی می‌باشد و به روش تحلیل محتوا انجام شده است. جامعه آماری تحقیق مجموعه سخنرانی‌های مقام معظم رهبری از سال ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۳ پیرامون مفهوم هویت و معنای آن در چارچوب نظام انقلابی می‌باشد. ابتدا این سخنرانی‌ها مورد مطالعه قرار گرفت و در گام بعدی مفاهیم و کلمات کلیدی آن‌ها مضمون یابی، کدگذاری و سپس مقوله‌بندی گردید. نتایج تحقیق نشان داد که از دیدگاه امام خامنه‌ای هویت نظام انقلابی می‌بایست تماماً بر مبنای حکومت خداوند و مبانی اسلامی و سه مؤلفه هویت اسلامی، هویت انقلابی و هویت ایرانی استوار باشد و بر اساس آن‌ها عمل گردد. در این چارچوب، مؤلفه‌هایی چون استقلال سیاسی، مقاومت در برابر نظام سلطه، عدالت‌خواهی، وحدت امت اسلامی و تقویت روحیه انقلابی در میان مردم، به‌ویژه جوانان، از اهمیتی ویژه برخوردارند.

کلیدواژگان:

اندیشه‌های امام خامنه‌ای، هویت، جامعه انقلابی، نظام انقلابی

^۱ دانشجوی دکتری اندیشه سیاسی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

313montazeri@gmail.com

^۲ دانشیار گروه علوم سیاسی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران (نویسنده

مسئول) a.azin@khuisf.ac.ir

^۳ استادیار گروه آموزش معارف اسلامی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران rs1berjisian@cfu.ac.ir

۱- مقدمه و بیان مسئله

۱-۱- مقدمه موضوع

مسئله هویت در جهان امروز جدی‌تر از گذشته مطرح می‌شود و در علوم مختلف از جمله جامعه‌شناسی، روان‌شناسی و علوم سیاسی جایگاهی اساسی در سطوح مختلف فردی، جمعی و ملی یافته است. درواقع، موضوع هویت و بحران‌های ناشی از بی‌هویتی یکی از مهم‌ترین مسائل پیش‌روی جوامع در حال توسعه است و تلاش جوامع امروزی در شناسایی عناصر و مؤلفه‌های هویتی، ناخودآگاه تحت تأثیر تحولات سریع و پرشتاب فناوری‌های عصر جدید و به تبع آن جهانی شدن و جهانی‌سازی می‌باشد (رحمانی، ۱۴۰۳: ۳۳).

جامعه ما نیز به عنوان یک جامعه اسلامی در حال رشد از این مقوله مستثنا نیست. از نظر تاریخی پذیرش دین و آئین اسلام در ایران به عنوان یک لایه هویتی جدید، از اهمیت زیادی برخوردار است، این هویت جدید پس از وقوع انقلاب اسلامی به چاشنی انقلابی نیز مجهز شده است. هویت جدید و تحول‌گرا با توجه به انرژی متراکم در ایجاد تغییرات زود هنگام در داخل و حوزه نفوذ تمدنی ایرانی، خیلی زود از طرف کشورهای معاند و رقیب مورد حمله قرار گرفت. لذا کشورهای رقیب که رسانه‌های ارتباطی جهانی را نیز در اختیار دارند، درصدد آن هستند که با در اختیار گرفتن رسانه‌های اجتماعی و ارتباطی و ارائه الگوهای هویتی بیگانه با جامعه و فرهنگ ایرانی اسلامی هویت آگاهانه، ریشه‌ای و اسلامی مردم را سلب و هویتی پوشالی و به ظاهر مدرنیته را وارد اذهان عموم جامعه بالأخص قشر جوان ما نمایند. سؤالی که مطرح می‌شود این است که هدف استکبار جهانی از این اقدامات چیست؟ مگر نه این است که می‌خواهند جامعه اسلامی ما را دچار بحران هویت نمایند، باعث آشفتگی و نابسامانی بنیان شکن در هویت اسلامی و انقلابی مردم شوند. به بهانه هویت‌سازی مدرن می‌خواهند ما را از ارزش‌های اسلامی و انقلابی خود که تا به امروز سبب رشد، پیشرفت و ارتقاء جامعه در تمام حوزه‌ها در سطح کشور و جهان شده است دور نمایند. نتیجه تلاش‌های آن‌ها در صورت بی‌توجهی، عدم پاسخگویی و عدم آگاهی رسانی توسط نخبگان، اندیشمندان و مسئولان، بحران‌های ناشی از بی‌هویتی است که پایه‌های نظام اسلامی را سست و زمینه را برای به‌زانو درآمدن کشور انقلابی ما را فراهم می‌آورد. راهگشای نجات از تبعات ناشی از حملات دشمن به هویت که قلب جامعه جوان کشور انقلابی در حال توسعه ماست؛ رجوع به فرمایشات اندیشمند فرزانه، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای مدظله‌العالی می‌باشد.

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای مدظله‌العالی در ورود به چهلمین سال انقلاب اسلامی، منشور انقلاب اسلامی را در قالب بیانیه گام دوم انقلاب بیان فرمودند و یکی از نکات مهم مورد اشاره در این بیانیه، نظام‌سازی انقلابی است. رهبر انقلاب در این بیانیه از تئوری نظام انقلاب

اسلامی به عنوان تئوری اصلی گام دوم انقلاب صحبت نمودند که مستلزم نظریه‌پردازی‌های مهم و اساسی است.

طبق نظریات ارائه شده و دیدگاه‌های موجود، انقلاب ایران یک پدیده سیاسی است که پس از سرنگونی رژیم شاهنشاهی آغاز گردید که در مسیر روند تکاملی خود با دو دیدگاه مواجه بوده است. دیدگاهی که معتقد است انقلاب یک نقطه آغاز دارد و در مسیر تکاملی و زمانی خود در راستای نظام سازی، هویت اصلی و انقلابی خود را از دست می‌دهد و به یک نقطه پایان می‌رسد. همه نهضت‌ها بعد از پیروزی و در روند نظام سازی، به محافظه‌کاری و مصلحت‌اندیشی روی آورده و نهضت‌ها پس از تبدیل شدن به نظام و در سیر تکاملی آن و به‌مرور زمان سازوکارهایی را برای تثبیت و ماندگاری خود انتخاب و برنامه‌ریزی می‌کنند که برای ثبات و حفظ موجودیت آن به مصلحت‌اندیشی می‌انديشند و دیگر آن هویت و جنبه انقلابی خود را ندارند و حتی بعضاً به‌مرور زمان و در راستای نظام سازی و همگامی با جهان خارج از خود، به ضد خود و هویت اصلی و انقلابی خود تبدیل می‌شوند (برینتون، ۱۳۶۶: ۱۰۸-۱۰۶). از دیدگاهی دیگر، برخی صاحب‌نظران معتقدند که انقلاب‌هایی که از فرهنگ و اندیشه سیاسی عمیق بر اساس اعتقادات و باورها و بیئت‌شان آن‌ها نشأت گرفته‌اند، هرروز در جهت نو شوندگی، به‌روز شدن و شکوفایی اهداف و بازتولید هویت خود گام بر می‌دارند به تعبیری مانند کلافی می‌مانند که در حال باز شدن هستند و تا انقلاب به اهداف خودش به صورت کامل نرسیده کلاف آن به‌طور کامل باز نمی‌شود پس طبیعتاً و بر اساس فرهنگ و باورهای اعتقادی و بینش و جهان‌بینی اسلامی انقلاب ایران از این نوع بوده و در سیر تکامل خود قرار دارد و ضمن حفظ هویت انقلابی خود اقدام به نظام سازی در راستای اهداف خود نموده است (آقاسی و دیگران، ۱۴۰۰: ۱۵۵).

بنابراین، به وجود آمدن جمهوری اسلامی غایت انقلاب اسلامی نبوده است، بلکه بر اساس نظریه نظام انقلابی در گام دوم انقلاب حضرت آیت‌الله خامنه‌ای مدظله‌العالی در پی تأسیس یک دولت دینی و انقلابی در راستای رسیدن به تمدن نوین اسلامی هستند که بتوان آن نظام و دولت دینی و انقلابی را به دولت عدل الهی متصل نمود. این‌که هویت چگونه شکل می‌گیرد؟ و هویت انقلاب اسلامی در نظام سازی چیست؟ از مهم‌ترین چالش‌ها در عرصه نظام سازی انقلاب اسلامی در حوزه علوم انسانی است (امام خامنه‌ای، بیانیه گام دوم: ۱۳۹۷/۱۱/۲۲). در این راستا می‌توان به مهم‌ترین ویژگی مطرح‌شده در بیانیه گام دوم انقلاب اشاره نمود که با توجه به ضعف و مشکلاتی که قطعاً در نظام سازی انقلابی در پیش رو خواهیم داشت و آثار ملموس و وجودی عدم انقلابی بودن که برای بخش‌هایی از جامعه اسلامی به وجود آمده است و نکات ایجابی که برای بحث هویت انقلابی باید به آن توجه

نمود و اینکه بعضاً هویت انقلابی در ساختارها و تصمیم‌گیری‌ها گم‌شده یا مفقود و کمرنگ شده است؛ آن ویژگی مهم، نگاه بلندمدت و امیدبخش درباره آینده انقلاب اسلامی و آرمان تمدن‌سازی اسلامی و ورود به مرحله نظام‌سازی انقلابی در گام دوم می‌باشد. از آنجاکه مطالعاتی مبنی بر شناخت منظومه فکری رهبر جمهوری اسلامی در باب هویت در نظام انقلابی صورت نگرفته است، امروز می‌بینیم که بی‌اطلاعی از نظر ایشان موجب شده است تا در برخی برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌ها در ساختارها و نهادهای نظام انقلابی موفقیت‌های لازم کسب نشود. لذا مقاله حاضر در زمینه هویت در نظام انقلابی مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی پژوهشی اجتماعی و سیاسی در راستای استحکام هویت در نظام انقلابی از منظر رهبر معظم انقلاب می‌باشد و از این جهت که به مساله هویت در نظام انقلابی پرداخته است، پژوهشی کاربردی و متفاوت است. این پژوهش مؤلفه‌های هویت در نظام انقلابی را که دارای ابعاد هویت دینی، انقلابی و ایرانی در اندیشه امام خامنه‌ای است، مورد بررسی و پژوهش قرار داده است. اگر بخواهیم دولت اسلامی و جامعه اسلامی در راستای تحقق تمدن نوین اسلامی داشته باشیم باید مبانی هویت در نظام انقلابی را احصاء و در برنامه‌ریزی و ساختارهای نظام انقلابی آن‌ها را اجرایی نماییم و از این منظر اهمیت و ضرورت ویژه چنین پژوهش‌هایی بیشتر قابل‌درک خواهد بود. در این مقاله به دنبال آن هستیم که ابعاد و مؤلفه‌های هویت در نظام انقلابی ارائه‌شده در اندیشه امام خامنه‌ای پیرامون انقلابی ماندن نظام اسلامی تا مرحله تمدن‌سازی را تبیین نماییم و سؤال اصلی این پژوهش عبارت است از:

- ابعاد و مؤلفه‌های هویت بخشی در نظام انقلابی مبتنی بر اندیشه‌های سیاسی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای مدظله‌العالی کدامند؟

۲- ادبیات موضوع و پیشینه

۲-۱- مبانی نظری

هویت: هویت به‌طور عام یک مفهوم فراگیر است که عمر آن برابر با عمر بشریت و تمدن او است. در این معنا زمانی که اولین گروه‌های انسانی به دور یک محور متشکل از مجموع عناصر و مؤلفه‌هایی چون قومیت، نژاد، زبان و دین گرد آمدند، صاحب هویتی شدند که با افراد دیگری در جغرافیایی دیگر متفاوت بود (میرمحمدی، ۱۳۸۳: ۱۷۱). بدون شک مهم‌ترین عنصری که در موجودیت هر جامعه نقش اساسی دارد هویت آن جامعه است. هویت به منزله شناسنامه و اعتبار یک ملت است. هویت هر ملتی ریشه در تاریخ، باورها، آداب و رسوم آن ملت دارد و همین امر نوع رفتار جمعی و شخصی افراد آن جامعه را با

جهان اطراف و نیز با شهروندان درون یک اجتماع مشخص می‌کند (اسدپور و احمدی آهنگ، ۱۳۹۵: ۳۶).

هویت از مباحث مهم علوم اجتماعی است و در رشته‌های گوناگون نظیر جامعه‌شناسی، علوم سیاسی و روابط بین‌الملل از آن بهره‌برداری می‌شود. بحث در مورد نظریه‌های هویتی بسیار است و این نظریه‌ها در عناوین نظریه‌های روان‌شناختی و نظریه‌های اجتماعی قابل دسته‌بندی هستند. نظریه‌های روان‌شناختی عمدتاً به هویت فردی و نظریه‌های اجتماعی به هویت جمعی می‌پردازند. همچنین، هویت از مهم‌ترین مباحث و مؤلفه‌های مربوط به مطالعه انسان است و در حوزهٔ انسانی موجب شناسایی فرد و اجتماع از دیگری می‌شود. هویت آگاهی فرد از جایگاه و منزلت خود و آگاهی از نقش‌ها و وظایف خود است (زکی، ۱۳۹۵: ۱۸۵). هویت فرایند پاسخگویی آگاهانه هر فرد به مجموعه سؤالاتی در مورد گذشته و حال و آینده خودش می‌باشد. سؤالاتی از قبیل این که: او چه کسی است؟ کجا بوده است؟ چه بوده است؟ چه هست؟ و به چه قبيله، نژاد یا ملتی تعلق داشته و دارد؟ منشاء ابتدایی و اصلی‌اش کجاست؟ و در تمدن جهان چه نقشی داشته و دارد؟ (نیکروی، ۱۳۹۲: ۲۸). هویت مجموعه‌ای از تعلقات مادی و معنوی انسان است که بنیان آن از قبل شکل گرفته و به معنی چه کسی بودن است (معین، ۴: ۵۲۲۸). هویت را می‌توان مجموعه‌ای از باورها در مورد خود، دیگران و روابط میان آن‌ها تعریف کرد (فیرون و ونث، ۲۰۰۵: ۶۴).

مهم‌ترین کارکرد هویت، ایجاد پیوستگی و همانندی و همچنین تمایز و تفکیک خودی از دیگری یعنی مرزبندی، است. در تحقق این امر، دو عنصر اهمیت دارد: تعریف ما از خود و دیگری. هویت در هر سطحی در مقابل «غیر» مطرح می‌شود بنابراین، هویت وجه تمایز بین «من» یا «ما» با «غیر» و «دیگری» است و احساسی است که تعلق فرد را به یک کشور، جامعه و مجموعه خاص نشان می‌دهد. ریچارد جنگیز معتقد است مفهوم هویت به‌طور هم‌زمان میان افراد یا اشیاء، دو نسبت محتمل برقرار می‌سازد: از یک طرف شباهت و از طرف دیگر تفاوت (افتخاری، ۱۳۹۳: ۲۱).

مقوله هویت از دو دیدگاه مختلف قابل‌بررسی است عده‌ای بر این باورند که هویت ثابت و غیرقابل تغییر است گروهی دیگر اعتقاد دارند که هویت مفهوم متغیر وابسته و گاهی بی‌ثبات است و بیشتر شبیه یک فرایند است تا یک ماهیت ثابت. از آنجاکه پایه و اساس زندگی انسان نیز پویایی است نه سکون می‌توان به این نتیجه رسید که هویت اجتماعی انسان‌ها با اتخاذ نقش‌ها و نقاب‌های اجتماعی مختلف تغییر می‌کند (بروبیکر و کوپر: ۲۰۰۰). هر جامعه و

فرهنگی با توجه به عقاید و ارزش‌هایش با نوع خاصی از هویت اخلاقی و روانی افراد سازگار است، پس زمینه پیدایش و امکان پیدایش و رشد همان هویت را فراهم می‌آورد و امکان پیدایش و رشد دیگر انواع را تضعیف می‌کند. برای مثال، جامعه و فرهنگ غرب با بعضی ویژگی‌های اخلاقی مانند فردگرایی، فرصت‌طلبی، انضباط، تجمل‌گرایی، تبرج، رفاه‌طلبی و مال‌اندوزی سازگار است و با بسیاری از ویژگی‌های اخلاقی مانند قناعت، حیا، بندگی خدا، تقوا، خوف و رجاء الهی، شکر و رضای الهی و توکل سازگار نیست (هویت اجتماعی، ۱۳۹۷: ۳۳).

با توجه به نکته بیان‌شده، می‌توان گفت که به تناسب پدیده‌هایی که انسان از طریق آن‌ها خود را می‌شناسد و به دیگران می‌شناساند، می‌توان درجات و انواع گوناگون هویت را تعریف کرد. به عبارت دیگر از هویت می‌توان به عنوان پسوند پدیده‌هایی چون فرهنگ، قومیت، ملیت، دین، محل سکونت، رشته آموزشی، ایل، طایفه و محله و نظایر آن استفاده کرد. برخی از این هویت‌ها شناخته شده‌تر هستند و روی هم رفته هویت‌های کلان را شکل می‌دهند. از آن میان می‌توان به هویت اجتماعی، هویت دینی و هویت ملی اشاره کرد.

۱- هویت اجتماعی:

نظریه هویت اجتماعی در سال ۱۹۷۹ توسط هنری تاجفل و جان ترنر مطرح شد و مبنای رویکرد هویت اجتماعی تاجفل، تمایز نهادن بین گروه‌های خودی و غیرخودی است و در اهمیت نظریه تاجفل باید گفت، وی مفاهیم درون گروه و برون گروه را وارد بحث می‌کند. نظریه هویت اجتماعی تأکید می‌کند که عضویت در گروه منجر به تقویت شخصیت، هم ذات‌پنداری و شکل‌گیری نوعی طبقه‌بندی شخصیتی در انسان می‌شود و انسان هنگام مقایسه بین گروه خود و گروه‌های دیگر، ابعادی را برای مقایسه برمی‌گزیند که باعث شوند نتایج مقایسه در پایان به نفع گروهی که به آن تعلق دارد، رقم بخورد (حبیب زاده، ۱۳۸۲: ۵۲). ریچارد جنکینز هویت اجتماعی را نوعی خودشناسی فرد از دیگران می‌داند. هویت اجتماعی تعبیری است که فرد از خود در رابطه با دیگران دارد و بر اساس عضویت در رده‌ها و گروه‌های گوناگون اجتماعی شکل می‌گیرد. هویت افراد وابسته به برداشت دیگران است و لازمه شناسایی دیگران، تثبیت هویت است. به نظر جنکینز، همه هویت‌های انسانی، حتی هویت فردی، نیز اجتماعی است؛ زیرا بر اساس نحوه ارتباط با دیگران و تجربه‌های دوران حیات شکل می‌گیرد و نتیجه توافق و عدم توافق موکول به جمع است. به علاوه هویت اجتماعی شخص هیچ‌گاه تمام‌شدنی نیست و مدام در معرض تحول و بازنگری است (جنکینز، ۱۳۸۱: ۴۵).

از تعریف هویت اجتماعی نتیجه می‌گیریم که هویت هر جامعه‌ای بر اساس عقاید، آرمان‌ها و ارزش‌های آن جامعه شکل می‌گیرد و قواعد و هنجارها و نمادهای آن متناسب با عقاید آرمان‌ها و ارزش‌ها سامان می‌یابد؛ بنابراین هویت اجتماعی هر فرد، درون یک جامعه بر اساس عقاید و ارزش‌های آن شکل می‌گیرد؛ مثلاً در جامعه قبیله‌ای، هویت اجتماعی افراد اغلب بر اساس جایگاه آن‌ها در قبیله مشخص می‌شود و در جامعه سرمایه‌داری، هویت افراد بیشتر به دارایی و توان اقتصادی آن‌ها وابسته است. همچنین در جوامع دینی، هویت اجتماعی افراد بر اساس عقاید و ارزش‌هایی تعیین می‌شود که آن دین محترم می‌شمارد؛ مثلاً دین اسلام هویت افراد را با تقوا، عدالت و علم ارزیابی می‌کند. پس نتیجه می‌گیریم هر نوع هویت اجتماعی با هر نوع هویت فردی سازگاری ندارد پس هویت اجتماعی یک جامعه بر اساس آنچه برای آن جامعه اهمیت دارد شکل می‌گیرد. هر اجتماعی بنا به هویت خود، با نوع خاصی از هویت اخلاقی و روانی افراد سازگارند و زمینه پیدایش و رشد همان هویت را فراهم می‌آورد و امکان پیدایش و رشد انواع دیگر را تضعیف و محدود می‌کند. هویت‌ها در جوامع اجتماعی بر اساس ویژگی‌های اخلاقی، ارزش‌های معنوی و الهی و همچنین آرمان‌ها و ارزش‌های دنیوی شکل می‌گیرند. جامعه‌ای که فردگرا یا بر اساس ارزش‌ها و آرمان‌های سرمایه‌داری به وجود آمده است، قطعاً با جوامعی که بر اساس ارزش‌های معنوی و الهی تشکیل شده باشند با هم سازگاری ندارند.

۲- هویت دینی:

دین در تمدن بشری و هویت‌بخشی به انسان و جامعه انسانی نقشی اساسی دارد. هر چند دین نیز مانند زبان، نژاد و... شاخه‌ای از فرهنگ است ولی می‌توان، دین را اولین منبع هویت‌بخشی یک جامعه محسوب نمود. در میان عناصری که هویت یک جامعه را از جامعه‌ای دیگر تمایز می‌بخشند، دین یکی از مهم‌ترین عناصر است. (منصورنژاد، ۱۳۸۵، ۳۱). هویت دینی از مهم‌ترین ابعاد هویت است که از منشأ دین تعریف می‌شود و به تبع دین، خود را تعریف و مشخص می‌سازد (منصورنژاد، ۱۳۸۵: ۱۵). انسانی که رفتار و سلوکش ریشه در وحی دارد از هویت دینی برخوردار است. به عبارت دیگر هویت دینی پس از تحکیم ارتباط آدمی با خداوند متعال و پذیرش حاکمیت الهی در وجود انسان و جامعه پدید می‌آید؛ بنابراین هویت دینی انسان از درون و آفرینش او سرچشمه می‌گیرد (سبحانی، ۱۳۸۸: ۸۰). هویت دینی به رابطه آدمی با دین و مؤلفه‌های آن، میزان تعلق و گرایش‌های فرد بر ارزش‌های دینی و چگونگی تأثیر آن‌ها در زندگی او می‌پردازد. در این نوع از هویت، به ابعادی همچون رابطه فرد با خویش، رابطه فرد با خدا، رابطه فرد با جهان هستی و رابطه فرد با جامعه پرداخته می‌شود (باریکانی، ۱۳۸۵، ۶۲). ارکان هویت دینی را می‌توان، اعتقاد

به خدا، اعتقاد به معاد، اعتقاد به پیامبر خاتم، اعتقاد به ائمه اطهار (ع) و اعتقاد به ارکان اخلاقی و عملی دین برشمرد.

هویت دینی درواقع نشان‌دهنده احساس تعلق و تعهد به دین و جامعه دینی است مهم‌ترین دستاورد هویت دینی پاسخ دادن به پرسش‌های بنیادی جهت بخشیدن به زندگی، وحدت اعتقادی و معنا بخشیدن به جهان است. هویت دینی درواقع بازنمایی این واقعیت است که هیچ فرد یا گروهی به فرد یا گروهی دیگر برتری ندارد جز کسانی که تقوای الهی داشته باشند (ایمان و روحانی، ۱۳۹۲: ۱۲۹). درواقع هویت دینی نشان‌دهنده احساس تعلق و تعهد به دین و جامعه دینی است. هویت دینی همان آثار و عوارض ناشی از حمل دین بر فرد دین‌دار است. به تعبیر بهتر، با پذیرش دین به‌عنوان اصل اعتقادی و تعهد و احساس تعلق به آن، در زندگی و وجوه مختلف حیات فرد مؤمن تغییرات و نتایج مهمی حاصل می‌شود که همان هویت دینی است (چیت‌ساز قمی، ۱۳۸۳: ۱۹۶). هویت دینی نشان‌دهنده احساس تعلق و تعهد به دین و جامعه دینی است مهم‌ترین دستاوردهای هویت دینی پاسخ دادن به پرسش‌های بنیادی، جهت بخشیدن به زندگی، وحدت اعتقادی و معنا بخشیدن به جهان است (شرفی، ۱۳۸۰: ۹۹).

۳- هویت ملی:

ملی و ملیت واژه جدیدی است که پس از انقلاب صنعتی و گسترش احساسات ناسیونالیستی وارد واژگان علوم اجتماعی شده است. هویت ملی نیز به همین دلیل شاید پدیده تازه‌ای باشد و به رابطه میان شخص و یک واحد کلان سرزمین، یعنی بزرگ‌تر از محل تولد، محل زندگی قوم و قبیله و حتی استان و ایالت اشاره کند. هویت ملی را می‌توان یک حس بالنده میان مردمی دانست که به‌طور طبیعی به یکدیگر تعلق دارند و از منافع مشترک و سرنوشت مشترک برخوردارند. هویت ملی مفهومی دو وجهی است که هم‌زمان بر تشابه و تمایز دلالت دارد، بدین‌صورت که از یک‌سو با تأکید به مشترکات و ملاک‌هایی پیونددهنده ما را پیرامون محوری واحد متعهد و متحد می‌کند؛ و از سوی دیگر این ما را در مقابل غیر یا دیگری قرار می‌دهد و بدین‌صورت ما را در وجود تشابهات داخلی و تمایزاتش با دیگری شناسایی می‌کند. هویت ملی با توجه به باورها، اعتقادات، سوابق و اشتراکات تاریخی، اهلیت و تعلق به مکان و زمان، آرمان‌ها، نژاد، فرهنگ و دین مشخص می‌شود؛ بدین سبب، برخی از دانشمندان، هویت ملی را زیربنای تمامی انواع دیگر هویت‌ها می‌دانند (پرل، ۲۰۰۳: ۱۷۲).

هویت ملی و احساس تعلق به آن از دو چیز ناشی می‌شود، ۱- وجود یک واحد سرزمینی شناخته‌شده و ۲- دولت یا نظامی سیاسی که رهبری این واحد را به عهده دارد؛ مادام که این دو عنصر در جامعه‌ای وجود داشته باشند و به‌نوعی میان خود و دیگری مرزبندی کند،

هویت ملی نیز شکل می‌گیرد. هندلر هویت ملی را در رابطه با سه جنبه از تجربه بشری تعریف می‌کند: نخست در رابطه با افراد بشر به‌عنوان شخص، دوم با جمع‌ها یا گروه‌های بشری که گمان می‌رود از یکدیگر متمایز هستند و سوم با رابطه میان این دو و شیوه‌هایی که در آن انسان‌ها عناصر هویت‌های جمعی را با هویت‌های منحصربه‌فرد مشخص خود یکسان تلقی می‌کنند (احمدی، ۱۳۸۸: ۱۴۳).

یوسفی در تعریف هویت ملی آن را عاملی می‌داند که افراد یک جامعه به‌وسیله آن نوعی منشأ مشترک در خود احساس کنند. (قربانی، ۱۳۸۳: ۱۹)؛ اما بهترین تعریف آن است که هویت ملی را نوعی احساس تعلق و تعهد اعضای جامعه به نمادهای فرهنگی شامل هنجارها، ارزش‌ها، زبان، دین، ادبیات و تاریخ می‌داند و معتقد است که این نمادها باعث می‌گردد که جوامع تمایز خود را از دیگران احساس کنند و این عاملی در تقویت همبستگی ملی در میان آن‌ها می‌شود، (نزهت، افتخاری، اسدی، ۱۳۹۳: ۲۳). زهیری در کتاب خویش می‌نویسد هویت ملی دارای عناصر سازنده‌ای مانند ارزش‌های ملی، دینی، جامعه‌ای و انسانی است. ارزش‌های ملی تمامی مشترکات فرهنگی اعم از سرزمین زبان نمادهای ملی سنت‌ها و ادبیات را شامل می‌شود. ارزش‌های دینی تمام مشترکات دینی و فرهنگ دینی را شامل می‌شود، ارزش‌های جامعه‌ای به اصول قواعد و هنجارهای اجتماعی نظر دارد و ارزش‌های انسانی به کلیه اصول و قواعد انسانی فارغ از هرگونه محدودیت اجتماعی نظر دارد. (زهیری، ۱۳۸۹: ۴۰۱). میر محمدی هویت ملی را احساس تعلق و تعهد اعضای آن جامعه به نمادهای فرهنگی شامل هنجارها، ارزش‌ها، زبان، دین، ادبیات و میراث تاریخی در نتیجه موجب تمایز آن از دیگر جوامع و همچنین انسجام و همبستگی اجتماع بزرگ ملی می‌شود، بنابراین هویت ملی مفهومی دوجبه‌ای است که هم‌زمان بر تمایز، تشابه، افتراق و اشتراک دلالت دارد. لذا از یک‌سو با تأکید بر مشترکات و ملاک‌های پیونددهنده «ما» را پیرامون محوری واحد، همبسته، متحد و متعهد می‌سازد و از سوی دیگر «ما» را از دیگران باز می‌شناساند (میر محمدی، ۱۳۸۳: ۸). گودرزی عناصر هویت ملی ایرانی را دین اسلام، مذهب شیعه، فرهنگ، زبان فارسی، دولت و نظام سیاسی، ملیت و نژاد خاص، سرزمین ایران و نهاد اقتصادی می‌داند (گودرزی، ۱۳۸۷: ۱۰۲). همچنین علوی مقدم مؤلفه‌ها و شاخص‌های هفت‌گانه هویت ایرانی را شامل موارد ذیل برشمرده است (علوی مقدم و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۲۶).

الف) بُعد ملی شامل: زبان فارسی، لباس ایرانی، خط فارسی، جشن‌های ملی (عید نوروز، شب یلدا، چهارشنبه‌سوری و سیزده به در و غیره)، نژاد ایرانی، مفاخر ملی، تاریخ کشور، دفاع از سرزمین، میهن.

ب) بُعد فرهنگی شامل: اسطوره‌های ملی، مفاخر ادبی، میراث فرهنگی (بناهای تاریخی، صنایع دستی، آداب و رسوم، هنرهای ایرانی) نقاشی، خطاطی، معماری، موسیقی، قالی‌بافی و غیره) غذاهای ایرانی، نام‌های ایرانی، ورزش‌های ایرانی.

پ) بُعد مذهبی شامل: اصول و فروع دین، بزرگان دینی، پیامبران، ائمه اطهار، مناسک دینی (اعیاد مذهبی، وفات و ولادت پیامبر و ائمه اطهار)، اماکن مقدسه (کعبه، حرم پیامبر و امامان، مساجد)

ت) بُعد جغرافیایی شامل: مرزها، شهرها، کوه‌ها، دره‌ها، دریاها و غیره.

ث) بُعد سیاسی شامل: انقلاب‌ها، نوع حکومت، دفاع مقدس، احزاب و نهادهای سیاسی، شخصیت‌های بارز سیاسی و غیره.

ج) بُعد اقوام و خرده‌فرهنگ‌ها شامل: اقوام ایرانی، زبان‌ها و گویش‌های محلی، آداب و رسوم محلی، جشن‌های و غذاهای محلی و غیره.

چ) بُعد نمادهای ایرانی شامل: پرچم ایران، نقشه ایران، واحد پول ایرانی، تقویم رسمی و ماه‌های ایرانی، سرود ملی، خلیج فارس و غیره.

نظام انقلابی:

نظام انقلابی به‌عنوان یک مفهوم سیاسی پیچیده، در حوزه‌های مختلف از جمله علوم سیاسی، جامعه‌شناسی و فلسفه سیاسی بحث شده است و به نظامی اشاره دارد که از طریق انقلابی‌سازی یک جامعه، تغییرات عمده‌ای در ساختارها و نظام‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی آن را به وجود می‌آورد. نظام انقلابی معمولاً به‌عنوان پاسخی به نیازها و تمایلات جمعیت و برخی از نگرانی‌ها و نارضایتی‌ها در قوانین و نظام قبلی جامعه شکل می‌گیرد. این نظام‌ها معمولاً به‌عنوان نتیجه انقلاب‌های سیاسی یا اجتماعی در یک کشور به وجود می‌آیند. نظام انقلابی می‌تواند تأثیری عمیق و بلندمدت بر ساختارهای اجتماعی و نهادهای سیاسی داشته باشد و ممکن است به‌منظور تحقق اهداف و ایدئولوژی‌های خاصی برپا شود. نظام انقلابی معمولاً به نظام سیاسی و اجتماعی اشاره دارد که از طریق انقلابی شدن و تغییرات جوهری در ساختارها و نهادهای قدرتی ایجاد می‌شود. به‌طور کلی، نظام انقلابی شامل عدالت اجتماعی، استقلال، پاسداری از ارزش‌های دینی، مشارکت مردمی، توزیع مناسب منابع و فرصت‌ها، حذف استبداد و فساد سیاسی، ایجاد امنیت و آرامش و توسعه اقتصادی است. البته، این عناصر ممکن است در نظام‌های انقلابی مختلف متفاوت باشند و بسته به شرایط خاص هر کشور، متغیر باشند. در مورد انقلاب اسلامی ایران نیز، نظام انقلابی به نظامی اشاره دارد که در اثر انقلاب سال ۱۳۵۷ در ایران شکل گرفت که تعریف نظام انقلابی ایران از نظریات امام خمینی (ره) استنباط می‌شود. امام خمینی رهبر فقید انقلاب اسلامی، در کتاب

"ولایت فقیه"، (۵۶، ۱۳۸۶)، نظام انقلابی را به‌عنوان سیستم حکومتی تعریف کرده است که بر اساس اصول دینی و به رهبری فقیه مجاهد و عالم متخصص، مسئولیت اداره و نظارت بر امور اجتماعی و سیاسی جامعه را بر عهده دارد.

نظام انقلابی از دیدگاه امام خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی را می‌توان به‌عنوان یک نظامی مبتنی بر ارزش‌ها و اصول اسلامی توصیف کرد. امام خامنه‌ای، به‌عنوان رهبر نظام اسلامی جمهوری اسلامی ایران، از زمان تأسیس این نظام تاکنون، بسیاری از اصول و ویژگی‌های نظام انقلابی را بیان و تشریح نموده‌اند. از سخنرانی‌ها و بیانیه‌های آیت‌الله خامنه‌ای (امام خامنه‌ای، بیانیه گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲) و در دیدار دانشجویان (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۳/۷) برداشت می‌شود که نظام انقلابی به‌صورت: "نظامی که در آن انسان‌ها تماماً بر حکومت خداوند و مبانی اسلامی حاکم هستند و بر اساس آن‌ها عمل می‌کنند" تعریف شده است. امام خامنه‌ای در چارچوب «نظریه نظام انقلابی» به موارد مهم زیر اشاره کرده‌اند. (امام خامنه‌ای، بیانیه گام دوم انقلاب ۱۳۹۷/۱۱/۲۲)

۱. "نظام انقلابی یک نظامی است که بر پایه ارزش‌ها و اصول اسلامی و با توجه به فرهنگ ایرانی باید ساخته شود".
۲. "نظام انقلابی باید بر پایه اسلام، عدالت اجتماعی و نهادهای مردم‌سالاری مبتنی بر اراده مردم ساخته شود".
۳. "نظام انقلابی باید در کلیه ابعاد زندگی، ازجمله سیاست، اقتصاد و فرهنگ، با قوانین و احکام شرع اسلامی سازگاری داشته باشد".
۴. نظام انقلابی باید به مسائل بین‌المللی با رویکردی اسلامی و مستقلی نگریسته و بر اساس ارزش‌های اسلامی و قدرت ملت ایران عمل کند".

امام خامنه‌ای، نظام انقلابی به‌عنوان یک نظام شرعی و عدالت‌محور معتقدند این نظام باید بر پایه قرآن و سنت پیامبر اسلام (صلی‌الله علیه و آله) برپا شود و از طریق اجرای درست و متعهد احکام شرع، عدالت اجتماعی را برقرار کند. امام خامنه‌ای به شدت تأکید می‌کنند که اسلام، به‌عنوان منبع اصلی اصول و ارزش‌های نظام انقلابی، باید در همه جنبه‌های زندگی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی مورد احترام و اجرا قرار گیرد. رهبر فرزانه انقلاب اسلامی در چهل‌سالگی و بالندگی و کامل شدن انقلاب اسلامی در سال ۱۳۹۷ بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی را که در حقیقت نقشه راه و مسیر حرکت انقلاب اسلامی از سال شکوفایی در ۱۳۵۷ است را به‌خوبی در این بیانیه ترسیم فرمودند. در چنین نقطه عطفی، رهبر حکیم انقلاب اسلامی با صدور بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی و برای ادامه این راه روشن به تبیین

دستاوردهای شگرف چهار دهه گذشته پرداخته و توصیه‌های اساسی به‌منظور جهاد بزرگ برای ساختن ایران اسلامی بزرگ و متمدن ارائه فرمودند.

۲-۲- پیشینه پژوهش

در ارتباط با موضوع پژوهش و در ارتباط با اندیشه‌های سیاسی امام خامنه‌ای، بیشتر نوع کارهای صورت گرفته در زمینه نظام سازی، جامعه سازی در راستای ایجاد تمدن نوین اسلامی و تبیین هویت ایرانی- اسلامی و ملی صورت گرفته است. نتایج پژوهش‌های مطالعه شده به شرح جدول (۱) می‌باشد.

جدول (۱): نتایج پژوهش‌های مطالعه شده

نویسندگان- روش استفاده‌شده	اهداف و یا سؤالات اصلی	مهم‌ترین یافته‌ها
اکبری، حسین، عیوضی، محمدرحیم (۱۳۹۹). در این پژوهش از روش تحلیل محتوا استفاده‌شده است	هدف پژوهش ارزیابی مؤلفه‌های هویت ایرانی اسلامی در منظومه فکری مقام معظم رهبری در دفاع از باورها و ارزش‌های ملی در مقابل تهاجم فرهنگی است	یافته‌ها نشان داد که در بیانات مقام معظم رهبری شاخص راهبردی هویت ایرانی با فراوانی ۵۷/۹ درصد شاخص هدف زبان و ادبیات فارسی با ۴۲/۴ درصد بیشترین و میراث فرهنگی با ۱۰ درصد کمترین فراوانی را داشته همچنین شاخص راهبردی هویت اسلامی با ۴۲ درصد و شاخص هویت رفتاری با ۳۵ درصد بیشترین و هویت اعتقادی با ۱۲/۷ درصد کمترین فراوانی را داشته است
سرپرست سادات، سید ابراهیم. (۱۳۹۸). در این پژوهش از روش توصیفی و تحلیلی با اپتنا به اندیشه مقام رهبری استفاده‌شده است	هدف اصلی مقاله بازشناسی مختصات جامعه مدنظر رهبری و بایسته‌های رسیدن به آن در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای و چگونگی تحقق آن در ضمن نظریه «نظام انقلابی» است.	یافته‌های تحقیق در زمینه بایسته‌های تحقق جامعه اسلامی ایجاد دولت اسلامی است که از رهگذر نظام اسلامی می‌گذرد که باید در نظام اسلامی زمینه‌های ساختاری جامعیت در هدف، تقوا و استقامت مسئولین و مسئولیت‌پذیری همچنین مجاهدت فی سبیل الله و به‌خصوص حفظ نظام و هویت واقعی آن است که این نظام را از نظام‌های دیگر جدا نموده است
محمودی، سیروس (۱۳۹۷) روش پژوهش توصیفی و از نوع تحلیل محتوا است.	هدف این پژوهش، بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های هویت انقلابی در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی و متوسطه	عمده‌ترین نتایج پژوهش بیانگر آن است که درمجموع در مقطع ابتدایی ۵۳۸ پاراگراف به مؤلفه‌های هویت انقلابی اشاره داشته است. بیشترین توجه به مؤلفه‌های «ایثار و شهادت»، «اعتقاد به امام خمینی»، «نفی سلطه و استکبارستیزی»، «آگاهی به وقایع و

اول (پایه‌های اول تا نهم) می‌باشد.	تاریخ انقلاب «می‌باشد و به سایر مؤلفه‌ها توجه کافی نشده است. در مقطع متوسطه اول نیز در مجموع ۶۸۶ مرتبه به مؤلفه‌های هویت انقلابی اشاره شده است. بیشترین توجه به مؤلفه‌های «ایثار و شهادت»، «آگاهی به وقایع و تاریخ انقلاب»، «اعتقاد به امام خمینی»، «نفی سلطه و استکبارستیزی» و آگاهی نسبت به قانون اساسی» بوده است و به سایر مؤلفه‌ها توجه کافی نشده است بخصوص به مؤلفه‌های هویت انقلابی توجه نشده است
مرشدی زاده، علی، احمدلو، کاووس (۱۳۹۶) روش این تحقیق کیفی و از نوع تحلیل اسنادی است	هدف این پژوهش شناسایی مؤلفه‌های هویت اسلامی و ایرانی در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای و بررسی چگونگی ارتباط مؤلفه‌ها و همچنین تأثیرات عملی رابطه مؤلفه‌ها با دیدگاه ایشان است
متقی، سمیرا. متقی، افشین، کرمی، علی. (۱۳۹۴)، «امنیت هویت و الگوی اسلامی - ایرانی توسعه» در این پژوهش از روش کیفی با تکیه بر دیدگاه نظریه جامعه‌گرایان در خصوص امنیت، نقش امنیت هویت در پیشبرد الگوی توسعه اسلامی ایرانی تبیین و تحلیل شده است	سؤالی که در این پژوهش مطرح می‌شود این است که امنیت هویت اسلامی - ایرانی چه تأثیری بر موفقیت الگوی اسلامی - ایرانی توسعه دارد؟
میر حیدری، مریم السادات، غفوری، محبوبه، بیچرانلو، عبدالله (۱۳۹۳)،	هدف پژوهش شناخت فعالیت‌های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی
	یافته‌ها نمایانگر آن است که توجه برنامه‌های فرهنگی و مطالب موجود در وبسایت‌ها به مؤلفه‌های هویت ایرانی و اسلامی بیشتر از

مؤلفه‌های هویت انقلابی است. در بررسی و مقایسه نتایج شاخص‌ها نیز مشخص گردید که شاخص رفتاری در هویت اسلامی که انعکاس‌دهنده ارزش‌ها و مراسم دینی در یک جامعه مذهبی است، جلوه و برجستگی بیشتری در مقایسه با شاخص سرزمین که آن هم حاوی ارزش‌ها و مراسم سنتی در هویت ایرانی است، داشته است. نتیجه‌گیری: نتایج نشان می‌دهد که غنی‌سازی برنامه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی، مذهبی، سیاسی و ارائه شناخت‌های زیربنایی، می‌تواند در شکل‌گیری و تقویت هویت ایرانی، اسلامی و انقلابی جوانان در وبسایت دانشگاه‌ها مفید واقع شود	ارائه شده در وبسایت‌های دانشگاه-های دولتی شهر تهران از نقطه نظر تأثیرگذاری بر شکل‌گیری و تقویت هویت ایرانی، اسلامی و انقلابی دانشجویان.	روش این پژوهش از نوع توصیفی و کاربردی است و با استفاده از روش تحلیل محتوا، برنامه‌ها و فعالیت‌های ارائه شده بررسی و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است
یافته‌های تحقیق حاکی از آن بوده است که رابطه معنادار مثبتی میان هویت اسلامی و متغیرهای هویت ملی و هویت قومی و رابطه معنادار منفی‌ای میان متغیر هویت اسلامی و هویت جهانی وجود داشته است. نتایج حاکی از آن است که هویت ملی و هویت قومی، هویت اسلامی را تقویت می‌کنند و رابطه مثبتی با آن دارند و درواقع، هویت رقیبی برای هویت اسلامی محسوب نمی‌شوند؛ اما هویت جهانی برای هویت اسلامی، هویت رقیبی به شمار می‌آید و رابطه منفی‌ای بین این دو برقرار است	هدف پژوهش تبیین نقش بسیج در تحکیم هویت ملی	عبدالملکی، هادی، قنبری، علی (۱۳۹۳) در این پژوهش از روش تحلیل دلفی استفاده شده است

۳- روش تحقیق

این پژوهش از نوع کیفی با رویکرد اکتشافی و توصیفی تحلیلی است. در این مقاله از روش تحلیل محتوا که یک روش کاربردی در تحلیل کیفی متون است و به کشف اندیشه‌های فکری نویسنده و گوینده در متن می‌پردازد، استفاده شده است. تحلیل محتوا یک روش سیستماتیک و ساختاری برای بررسی و تجزیه و تحلیل محتوای متنی، تصویری یا صوتی است. هدف از این روش استخراج اطلاعات و کدگذاری واحدهای معنی‌دار داده‌ها از طریق دسته‌بندی و شمارش واحدهای مختلف محتوا (مانند کلمات، جملات یا تصاویری خاص

و...) است تا الگوهای خاص یا مفاهیم مختلف درون محتوا شناسایی و تحلیل شوند. تحلیل محتوا معمولاً به تحلیل آماری و کمی نیز گرایش دارد و بر توصیف و تحلیل داده‌ها از طریق دسته‌بندی واحدهای محتوایی متمرکز است. از آنجاکه این تحقیق متن پژوهی است، در این پژوهش با مطالعه اسنادی و بهره‌گیری از روش توصیفی تحلیلی یعنی پرداختن به نقش هویت در نظام انقلابی، تلاش شده است تا از اندیشه مقام معظم رهبری، مشخصات و بایسته‌های تحقق آن بازشناسی و تحلیل شود. جامعه آماری این پژوهش سخنرانی‌های امام خامنه‌ای مدظله‌العالی پیرامون هویت در نظام انقلابی است که مورد مطالعه قرار گرفته است. نمونه آماری تحقیق، همان جامعه آماری و منابعی است که اطلاعات تحقیق از آن‌ها احصاء و استخراج شده است، این منابع شامل سخنرانی‌ها و بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) با کارگزاران، مسئولان، مدیران، فرماندهان، کارکنان نیروهای مسلح و اقشار مختلف مردم و همچنین وبسایت رسمی دفتر مقام معظم رهبری می‌باشد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها در این تحقیق مراجعه به سایت‌های معتبر امام خامنه‌ای مدظله‌العالی بوده است. ابتدا بیانات مقام معظم رهبری پیرامون هویت از سال ۱۳۸۰ به بعد تا سال ۱۴۰۳ مورد مطالعه قرار گرفت و در گام بعدی مفاهیم و کلمات کلیدی این جملات به اجزای کوچک‌تر و معنادار تقسیم و کدگذاری شده (کدهای محوری و کدهای باز) و در مرحله بعد، کدهای مشابه یا مرتبط به دسته‌های بزرگ‌تر یا مقوله‌ها تقسیم‌شده و پاسخ به سؤال تحقیق ارائه گردیده است. در این پژوهش، به‌منظور افزایش اعتبار و قابلیت اعتماد یافته‌ها، فرآیند کدگذاری و دسته‌بندی‌ها توسط دو پژوهشگر انجام شد. ابتدا کدگذاری‌ها توسط پژوهشگر اصلی انجام شد و سپس پژوهشگر دوم به‌عنوان داور مستقل، به بررسی و تأیید کدها و دسته‌بندی‌ها پرداخت. در مواردی که اختلاف‌نظری میان پژوهشگران وجود داشت، از طریق بحث و تبادل نظر این اختلافات رفع و اجماع حاصل شد. این رویکرد به کاهش سوگیری فردی و افزایش دقت و عینیت در نتایج کمک کرده و موجب اطمینان بیشتر از صحت تحلیل‌ها شده است.

۴- یافته‌های تحقیق

۴-۱- مفهوم هویت در اندیشه سیاسی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی):

طبق نظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) هویت جمهوری اسلامی ایران، یک هویت فراملی است و با فرهنگ کشور شکل می‌گیرد. هویت ملی با «فرهنگ شکل می‌گیرد. هویت هر ملتی، فرهنگ اوست (امام خامنه‌ای در جلسه پرسش و پاسخ با جوانان: ۱۳۷۷/۱۱/۱۳). ایشان در بیان عناصر هویت‌ساز جمهوری اسلامی به سه عامل اسلام، انقلاب و سابقه تاریخی اشاره می‌کنند و سپس به تبیین هر سه مؤلفه در ادامه می‌پردازند و از نظر ایشان، اسلامی بودن ما یعنی ارزش‌ها و اصول اسلام، تشکیل‌دهنده هویت ما است. همچنین ایشان هویت را دارای مؤلفه‌هایی می‌دانند که می‌توان از طرق این مؤلفه‌ها، به هویت یک کشور پی برد. «انقلاب، بخش مهمی از هویت ما است. انقلاب یعنی آن حرکت تحولی عمیقی که با تکیه به اسلام توانست وضعیت کشور را عوض کند و یک قلم مهم آن این بود که ملت را از حاشیه بیرون آورد متن اداره کشور کرد. ملت در کشور هیچ‌کاره بود، ملت ایران، در طول قرن‌های متمادی، اصلاً در ذیل حکومت‌ها تعریف می‌شد، نقشی در ایجاد حکومت‌ها نداشت. ریشه‌داری ما در تاریخ یعنی نیروهای انسانی ما در طول تاریخ، دارای افکار بلندی بوده‌اند در بخش‌های مختلف: در فلسفه، در علم در فناوری و در طول تاریخ به‌حسب موقعیت زمانی، کارهای بزرگی را انجام داده‌اند و به بشریت حرکت داده‌اند؛ این را توجه داشته باشید. اینکه ما خیال کنیم فناوری نو و ابتکار، متعلق به غرب و اروپا و مربوط به آن‌ها است و از اول این جور بوده، نخیر، این خطا است، ما در دوران‌هایی پیشرو و پیش‌تاز در فناوری بودیم؟ فناوری‌های متناسب روز این مؤلفه‌های سه‌گانه باید مستمراً تقویت شوند (امام خامنه‌ای، دیدار مسئولان و کارگزاران نظام: ۱۳۹۶/۳/۲۲)»

«فرهنگ و هویت یک ملت و سمت‌وسوی آن را می‌توان با استفاده از شاخص‌های مصداقی همچون عقاید، اخلاق، آداب، رفتارهای فردی و اجتماعی و خلیات ملی تشخیص داد (امام خامنه‌ای، در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی، دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی: ۱۳۹۰/۳/۲۳)»

هویت انقلابی:

هویت انقلابی با پیروزی انقلاب اسلامی و تأسیس نظام جمهوری اسلامی در یک گفتمان مشترک با نیروهای اجتماعی و دولت انقلابی بر مبنای اسلام شیعی شکل گرفت و درواقع هویت انقلابی اعتماد و التزام به همه ارزش‌ها و نمادهای انقلاب اسلامی می‌باشد (محمودی، ۱۳۹۷: ۲۹). پس از پیروزی انقلاب اسلامی، نظام جمهوری اسلامی ایران درصدد برآمد بر

اساس شرایط سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جدید پیش آمده، به اتخاذ سیاست‌هایی در زمینه ساخت هویت انقلابی قدم بردارد هویت انقلابی یکی از مهم‌ترین ابعاد هویت اجتماعی و فرهنگی را تشکیل داده و به دلیل ماهیت و محتوایی که دارد از مهم‌ترین عناصر ایجادکننده همگنی و همبستگی اجتماعی در سطح جامعه به شمار می‌رود و نقش بسیار تعیین‌کننده‌ای در هویت‌یابی افراد ایفا می‌کند

در اندیشه‌های امام‌خامنه‌ای، هویت نظام جمهوری اسلامی، ترکیبی از سه لایه ۱- هویت اسلامی ۲- هویت ایرانی ۳- هویت انقلابی است. مؤلفه‌هایی مانند اتکا به قدرت لایزال الهی، اصول اخلاقی و ارزش‌های اسلامی، مردم‌سالاری دینی از مؤلفه‌های هویت اسلامی دینی می‌باشد همچنین تاریخ و تمدن ملی، عزم ملی، مقتضیات فرهنگی، مقتضیات جغرافیایی، مقتضیات تاریخی، ارزش‌های ملی و ایرانی بودن از مؤلفه‌های هویت ملی ایرانی محسوب و میثاق قانون اساسی و سند چشم‌انداز، نفی سلطه، استقلال، کارآمدی، برخورداری از دانش پیشرفته و جنبش نرم‌افزاری و تولید علم، نواندیشی و پویایی فکری و اجتماعی از مؤلفه‌های هویت انقلابی می‌باشند. پس ابعاد هویت‌ساز نظام در سه دسته (اسلامی، ایرانی و انقلابی) تقسیم می‌شود. مؤلفه‌های هویت اسلامی، چون معنویت و توحید، اسلام و مذهب تشیع و معارف قرآنی، اخلاق و آداب و سنت‌های حسنه، علاقه و عمل به سیره پیامبر (ص) و خاندان وحی را در بردارد. لایه هویت ایرانی مؤلفه‌هایی چون میراث فرهنگی، هنری و آیین‌ها، معماری ایرانی، علم و عالمان و علم‌دوستی، تاریخ ایران، دفاع از سرزمین، حافظه و خاطره‌جمعی، تمدن ایرانی، زبان و خط پارسی، سرزمین ایران، اقوام و گروه‌های ایرانی با خرده‌فرهنگ‌ها را شامل می‌شود. ولایت هویت انقلابی، مؤلفه‌هایی همانند نفی سلطه، استقلال، همگرایی فرهنگی، دفع ظلم و ظلم‌ستیزی، ولایت مداری (قبول حاکمیت پاکان)، عدالت‌طلبی بی‌پایان، مهدویت و انتظار و رسالت تاریخی ایرانیان را در بردارد؛ بنابراین، هویت نظام، هویتی متشکل از هویت اسلامی و دینی، هویت ملی ایرانی و هویت انقلابی است که مجموع آن هویت نظام انقلابی را تشکیل می‌دهد اصولاً هویت نظام ماهیتی مستقل از هویت دینی، ایرانی و انقلابی ندارد.

۴-۲- منابع هویت در نظام انقلابی: نتایج تحلیل محتوای بررسی سخنرانی‌های امام‌خامنه‌ای مدظله‌العالی در خصوص منابع هویت نظام انقلابی و مؤلفه‌های مؤثر منابع هویت در نظام انقلابی برای نظام سازی جهت تحقق تمدن نوین انقلابی، حاکی از وجود سه مقوله (قوانین الهی، قوانین مدنی، اندیشه‌ها، سیاست‌ها و سند چشم‌انداز امامین انقلاب) است.

جدول (۲): کدها و مقوله‌های مربوط به منابع هویت نظام انقلابی

کدها	مقولات	مقوله محوری
اصول اسلامی	قوانین نظام الهی	منابع هویت
ارزش‌های اسلامی		
اعتقاد به قرآن		
بعثت		
ایدئولوژی اسلامی		
اصول قانون اساسی	قانون اساسی	
هویت اسلامی		
قرآن و سنت		
هویت ایرانی		
مجلس شورای اسلامی	قوانین	
نهاد تشریعی		
تدوین و تصویب قوانین		
سیاست‌های کلان		
سند چشم‌انداز		
سیاست و دین	اندیشه‌های حضرت امام	
اجتماع، عدالت		
ولایت فقیه		
امامت		
تنظیم سیاست‌های کلان	اندیشه‌ها و سیاست‌های امام‌های انقلابی	
مسئولیت تنظیم قوا		
سند چشم‌انداز		

از نگاه امام خامنه‌ای، منابع هویت در نظام انقلابی جمهوری اسلامی ایران بسیار گسترده و متنوع هستند. در زیر، منابع اصلی که به عنوان پایه‌های اساسی هویت نظام انقلابی در سخنرانی‌های امام خامنه‌ای آمده است عبارت‌اند از:

۴-۱-۲- قوانین نظام الهی منبع الهی هویت در نظام انقلابی

هویت در نظام انقلابی بر پایه اصول و ارزش‌های اسلامی استوار است؛ بنابراین، قوانین و ضوابطی که بر اساس مفاهیم و ارزش‌های دینی اسلام تعیین می‌شوند، جزئی از منابع هویت نظام انقلابی هستند. این قوانین شامل مسائل مذهبی، ارزشی، اخلاقی و سایر جنبه‌های دینی است.

(۱) اعتقاد به قرآن: ارکان اصلی هویت نظام انقلابی جمهوری اسلامی است. ملت ایران با اعتقاد به قرآن و پیروی از آن، احساس دلیری در مقابل دشمن دارد و امید به وعده الهی نصرت را در دل خود حمل می‌کند.

(۲) بعثت: بر اساس بیانات مقام معظم رهبری، بعثت پیامبر اسلام (ص) یک حرکت عظیم است که برنامه‌ای جامع و نجات‌بخش بشر را در اختیار انسان‌ها می‌گذارد و آن‌ها را برای یک حرکت بزرگ آماده می‌کند.

(۳) ایدئولوژی اسلامی: اسلامیت به عنوان ایدئولوژی اصلی و حیاتی نظام انقلابی در نظر گرفته می‌شود. این ایدئولوژی بر اساس اصول و ارکان اسلامی تشکیل شده است و بر این اساس برای حفظ منابع ملی و هویت ملت ایران مورد استفاده قرار می‌گیرد. ایدئولوژی اسلامی بر اساس تفکر اسلامی است و هدف آن تأمین و حفظ منافع ملی و شناخت هویت یک ملت است.

«[این ایدئولوژی] یعنی تفکر، تفکر اسلامی (امام خامنه‌ای، در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین علیه السلام: ۱۳۹۵/۳/۳) - ایدئولوژی به دنبال تأمین و حفظ منابع ملی است و هویت یک ملت محسوب می‌شود. دشمن اصلی برای سلطه‌گران، همین زیربنای فکری اصلی است که زیربنای اسلامی است؛ این زیربنا از اسلام گرفته شده (امام خامنه‌ای، در ارتباط تصویری با مردم آذربایجان شرقی ۱۳۹۹/۱۱/۲۹). ملت ایران با اعتقاد به قرآن، با اعتقاد به پیام بعثت، با اتحاد درونی در میان خود، با احساس دلیری در مقابل دشمن و نترسیدن از دشمن، با احساس امید به وعده الهی نصرت که وعده صریح الهی است و فرمود: *إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَ يَثْبِيتْ أَقْدَامَكُمْ*؛ و با این ذخیره‌های ارزشمند، به پیش می‌رود (امام خامنه‌ای، به مناسبت عید مبعث: ۱۳۹۹/۱۲/۲۱)؛ بنابراین بعثت یک حرکت عظیمی است که برنامه‌ی جامع و نجات‌بخش بشر را در اختیار انسان‌ها می‌گذارد و آن‌ها را آماده می‌کند برای یک حرکت بزرگ (امام خامنه‌ای، به مناسبت عید مبعث: ۱۳۹۹/۱۲/۲۱)»

۴-۲-۲- قوانین مدنی نظام انقلابی منبع قانونی هویت در نظام انقلابی

(۱) قانون اساسی جمهوری اسلامی:

قانون اساسی جمهوری اسلامی که با تأیید مردم در رفراندوم سال ۱۳۵۸ تصویب شد، منبع اصلی و مهمی برای هویت نظام انقلابی است. قانون اساسی مبانی اسلامی را به عنوان اساس و راهبرد نظام قانونی و سیاسی کشور تعیین می‌کند و در اصول ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۱۵ و ۱۱۰ هویت اسلامی را مطرح و قرآن و سنت را زیربنای فکری قانون اساسی و اصولی از قبیل ولایت فقیه، شورای عالی انقلاب فرهنگی، عدالت اجتماعی و نقش مردم در تصمیم‌گیری را تضمین

می‌کند. همچنین اصول ۱۵، ۱۷ ر ۱۸، ۸۳ بر هویت ایرانی زبان و خط فارسی، پرچم و میراث فرهنگی و نفایس ملی را تضمین می‌کند.

«قانون، وقتی که با سازوکار قانون اساسی پیش رفت، حتمیت و جزمیت پیدا می‌کند (امام خامنه‌ای، دیدار رئیس‌جمهوری و اعضای هیأت دولت: ۱۳۸۷/۰۶/۲). ساختار قانون اساسی ساختار خوبی است (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان: ۱۳۹۸/۰۳/۱). میثاق همه ما قانون اساسی است و یک وظایف تعریف‌شده‌ای در قانون اساسی کشور وجود دارد (امام خامنه‌ای، دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت: ۱۳۸۵/۰۶/۰۶). وظایفی که در قانون اساسی برای قوای سه‌گانه و مسئولان قانونی معین شده، معتبر و محترم است و همه باید در مقابل این قانون، حالت تسلیم داشته باشند (امام خامنه‌ای، مراسم دوازدهمین سالگرد رحلت امام خمینی: ۱۳۸۰/۰۳/۱۴). قانون اساسی ما و قوانین کشور و همه الهام گرفته از شریعت مطهر اسلام است (امام خامنه‌ای، در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی: ۱۳۹۷/۰۱/۱)»

۲) قوانین مجلس شورای اسلامی:

مجلس شورای اسلامی، به‌عنوان نهاد تشریعی کشور، قوانین و مقرراتی را تدوین و تصویب می‌کند که با توجه به اصول و ضوابط اسلامی، نقش مهمی در شکل‌دهی به هویت نظام انقلابی دارد.

«بحمدالله مجلس شورای اسلامی که یک رکن اساسی از ارکان نظام اسلامی است تا امروز خوب حرکت کرده و پیش رفته است؛ این حرکت در سمت اهداف انقلاب را هرچه می‌توانید تقویت کنید (امام خامنه‌ای، دیدار نمایندگان و کارکنان مجلس شورای اسلامی مجلس شورای اسلامی: ۱۳۹۷/۰۳/۳۰). قانون‌گذاری، ریل‌گذاری که اساس کار در مجلس است (امام خامنه‌ای، همان: ۱۳۹۷/۰۳/۳۰). مجلس را باید در رأس امور قرارداد (امام خامنه‌ای، دیدار رئیس و نمایندگان مجلس شورای اسلامی: ۱۳۹۵/۰۳/۱۶) مجلس همان‌طور که امام فرمودند، عصاره فضایل ملت است (امام خامنه‌ای، دیدار نمایندگان مجلس شورای اسلامی: ۱۳۹۲/۰۳/۸)»

۳) سند چشم‌انداز:

اهمیت سند چشم‌انداز برای اداره کشور و تعیین جهت‌گیری‌های بلندمدت بعد از قانون اساسی بسیار بالاست و این سند به‌عنوان راهنمایی استراتژیک در تدوین برنامه‌های کشوری مورد استفاده قرار می‌گیرد.

«جهت‌گیری‌های برنامه‌ای و کاری دولت را با شاخص سند چشم‌انداز بسنجید. این سند چشم‌انداز چیز مهمی است؛ این را دست‌کم نباید گرفت. شاید بتوان گفت که بعد از قانون

اساسی، ما هیچ سندی را در کشور به این اهمیت نداریم (امام خامنه‌ای، در دیدار اعضای هیئت دولت: ۱۳۸۸/۰۶/۱۶)

۳-۲-۴- اندیشه‌ها و سیاست‌های امامین نظام انقلابی منبع تفکر و اندیشه در نظام انقلابی (۱) اندیشه‌های حضرت امام خمینی (ره):

حضرت امام خمینی (ره)، بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران، اندیشه‌هایی را در حوزه سیاست، دین، اجتماع و اقتصاد مطرح کرد که همچنان در نظام انقلابی ایران تأثیرگذار هستند. این اندیشه‌ها شامل مفاهیمی نظیر ولایت فقیه، استقلال، عدالت، امامت و رهبری است.

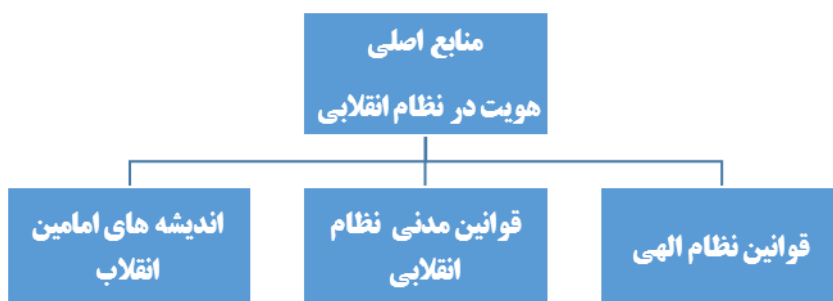
«بیانات گسترده امام راحل، یک ذخیره غنی در این زمینه است (امام خامنه‌ای، در ارتباط تصویری با مردم آذربایجان شرقی: ۱۳۹۹/۱۱/۲۹). منظومه فکری امام دارای خصوصیات کامل یک مکتب فکری و اجتماعی و سیاسی است. امام بنیان‌گذار یک مکتب فکری و سیاسی و اجتماعی است (امام خامنه‌ای، مراسم سالگرد رحلت امام خمینی (رحمه‌الله) ۱۳۹۴/۰۳/۱۴). ارادت مردم به امام بزرگوار، به معنی پذیرش مکتب امام به‌عنوان راه روشن و خط روشن حرکت عمومی و همگانی ملت ایران است؛ یک راهنمای نظری و عملی است که کشور و ملت را به عزت و پیشرفت و عدالت می‌رساند (امام خامنه‌ای، همان ۱۳۹۴/۰۳/۱۴)»

(۲) سیاست‌ها و بیانات رهبری:

بر اساس قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مهم‌ترین وظیفه مقام معظم رهبری تنظیم سیاست‌های کلی نظام و مسئولیت تنظیم قوا را بر عهده‌دارند.

«درباره سیاست‌های کلی عرض کنم که مهم‌ترین وظیفه رهبری در قانون اساسی، تنظیم سیاست‌های کلی است (امام خامنه‌ای، در دیدار کارگزاران نظام ۱۳۸۲/۰۹/۲۶). حالا بنده که برحسب قانون مسئولیت تنظیم قوا را بر عهده‌دارم (امام خامنه‌ای، دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت: ۱۳۸۵/۰۶/۰۶)»

منابع فوق به طور مجتمع با یکدیگر تعامل دارند و به طور همزمان هویت نظام انقلابی را شکل می دهند. برای درک کامل تر از هویت نظام انقلابی، نیاز است تا به این منابع و عوامل تاریخی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی که در پیشرفت انقلاب و تشکیل نظام اسلامی در ایران نقش داشته اند نیز توجه شود.

۳-۴- **اهداف هویت در نظام انقلابی:** نتایج تحلیل محتوای بررسی سخنرانی های امام خامنه ای مدظله العالی در خصوص اهداف هویتی نظام انقلابی حاکی از وجود پنج مقوله (جامعه ای با هویت، با حاکمیت دین خدا، حکومت مردم پایه، برای تربیت نسل جوان مؤمن انقلابی و با حضور سلاطین سیاسی مختلف) است.

جدول (۳): کدها و مقوله های مربوط به اهداف هویت در نظام انقلابی

مقوله محوری	مقولات	کدها
اهداف هویت نظام انقلابی	جامعه ای با هویت	دارای استقلال دارای اصالت دارای خلاقیت دارای حرف نو تربیت نسل، جوان مؤمن انقلابی دارای اهداف دور (بلندمدت)
	جامعه ای با حاکمیت دین خدا	اجرای عدالت اجتماعی به معنای واقعی ریشه کنی فقر ریشه کنی جهل ریشه کنی استضعاف

	گسترش تدریجی تفکر و هویت انقلاب اسلامی ایران پایبندی به ارزش‌ها
جامعه‌ای با حکومت مردم پایه	متکی به مردم است مستقل است مردم پایه است حضور مردم و بروز همت‌های بلند مردم حضور بسیج به معنای حضور مردم حضور مردم در عرصه‌ها،
جامع ای برای تربیت نسل جوان مؤمن انقلابی	جوان مؤمن انقلابی جوان با هویت انقلابی جوان با هویت اسلامی و ایرانی
جامعه‌ای با حضور سلايق سياسي مختلف در نظام انقلابی	حضور آحاد مردم در راهپیمایی ۲۲ بهمن حضور آحاد مردم در جلسات محرم، ماه رمضان، اعتکاف، اربعین مشارکت سیاسی مردم تشکیل احزاب و تشکلهای سیاسی انتخابات و رای گیری فرصت فعالیت و مشارکت برای همه اقتشار، گروه‌ها و افراد باسلیقه‌ها و دیدگاه‌های مختلف

مطابق داده‌های موجود در جدول (۳) اهداف هویت نظام انقلابی از منظر امام خاتمه‌ای عبارت‌اند از:

۴-۳-۱- جامعه‌ای با هویت

«هدف انقلاب تغییر این وضعيت بود که جامعه را تبدیل کند به یک جامعه با هویت، دارای استقلال، دارای اصالت، دارای خلاقیت، دارای حرف نو؛ این انقلاب اسلامی، یک چنین تحولی بود که امام بزرگوار به کمک مردم، این انقلاب را به پیروزی رساند (امام خاتمه‌ای، مراسم بیست و هشتمین سالروز رحلت حضرت امام خمینی (رحمه‌الله): ۱۳۹۶/۰۳/۱۴)

۲-۳-۴- جامعه‌ای با حاکمیت دین خدا

«حاکمیت دین خدا به معنای برقراری منظومه ارزش‌های اسلامی است، [به معنای] ریشه‌کنی آسیب‌های اجتماعی است، [به معنای] تأمین سلامت جسمی و سلامت اخلاقی و معنوی و پیشرفت علمی کشور است، [به معنای] تأمین عزت ملی و هویت ملی ایرانی و تأمین اقتدار بین‌المللی است، [به معنای] فعال کردن ظرفیت‌هایی است که خداوند در این سرزمین قرار داده است؛ این‌ها همه در حاکمیت دین خدا مندرج است (امام خامنه‌ای، بیانات در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمه‌الله): ۱۳۹۵/۰۳/۱۴). حاکمیت دین خدا به معنی عدالت اجتماعی به معنای واقعی است، به معنای ریشه‌کنی فقر است، به معنای ریشه‌کنی جهل است، به معنای ریشه‌کنی استضعاف است (امام خامنه‌ای، همان: ۱۳۹۵/۰۳/۱۴)

۳-۳-۴- جامعه‌ای با حکومت مردم پایه

«انقلاب یک تحول عمیق بود؛ هم تحولی بود در سیاست کشور - در عرصه‌ی سیاست تحول عمیقی بود - هم تحولی بود در متن جامعه‌ی ایرانی. در عرصه‌ی سیاست این تحول به این معنا بود که یک دیکتاتوری بسته ارثی وابسته به دشمنان و دنباله‌رو بیگانگان را که در کشور حاکم بود - یک چنین حکومتی را - تبدیل کرد به یک حکومت مردم پایه که متکی به مردم است و مستقل است و سربلند است و دارای هویت است (امام خامنه‌ای، مراسم بیست و هشتمین سالروز رحلت حضرت امام خمینی (رحمه‌الله): ۱۳۹۶/۰۳/۱۴). پس صاحب این انقلاب مردم‌اند. وظیفه‌ای بر دوش همگان سنگینی می‌کند و آن حفظ این امانت بزرگ الهی است. مردم باید خودشان را حافظ این انقلاب بدانند (امام خامنه‌ای، مراسم نوزدهمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمه‌الله): ۱۳۸۷/۰۳/۱۴). آنچه مهم است، حفظ هویت جمعی یک ملت یا یک مجموعه‌ی انسانی است، زیر هر نامی. هویت ایرانی - اسلامی مردم ما و ملت ما، به برکت انقلاب اسلامی، به برکت حضور مردم در صحنه و دخالت و شراکت مردم در مسائل اساسی نظام، یک واقعیت جا افتاده است (امام خامنه‌ای، بیانات در اجتماع مردم پناه: ۱۳۹۰/۰۷/۲۵). یک عنصر، عنصر مردم است؛ که مردم در هر کشوری، در هر جامعه‌ای، اگر چنانچه همت کنند، بصیرت به خرج بدهند، عمل کنند و وارد میدان بشوند، می‌توانند همه مشکلات را حل کنند (امام خامنه‌ای، در دیدار اعضای ستاد بزرگداشت ۹ دی: ۱۳۹۰/۰۹/۲۱). امروز انقلاب اسلامی توانسته است فکر خود را در دنیا منتشر کند. علی‌رغم همه سانسورهای که آن‌ها کردند، علی‌رغم فشارهایی که وارد کردند، امروز این فکر، فکری است که رائج شده؛ فکر حضور مردم در عرصه‌ها (امام خامنه‌ای، در دیدار نخبگان و مسئولان استان خراسان شمالی: ۱۳۹۱/۰۷/۲۵). هم در قضایای مربوط به انقلاب، هم در

قضایای مربوط به مسائل دینی و ایمانی، حضور مردم و بروز همت‌های بلند مردم از همیشه بیشتر بود (امام خامنه‌ای، در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی: ۱۳۹۶/۰۱/۰۱). حضور مردم، یعنی دفاع از جمهوری اسلامی؛ یعنی دفاع از قانون اساسی نظام جمهوری اسلامی (امام خامنه‌ای، در دیدار کارگزاران نظام: ۱۳۸۴/۰۶/۱۱)

۴-۳-۴- جامعه‌ای برای تربیت نسل جوان مؤمن انقلابی

«تربیت نسل، جوان مؤمن انقلابی، هویت انقلابی چنین نسلی لازم داریم (امام خامنه‌ای: ۱۳۹۵/۰۷/۲۸). جوان‌های عزیز! بدانید که عرصه شرف، عرصه عظمت، عرصه هویت اسلامی و ایرانی عرصه‌ای است که در آن شجاعت لازم است، فداکاری لازم است، دانش لازم است، ایمان عمیق لازم است؛ خودتان را آماده کنید؛ همه جوان‌ها مخاطب این حرف‌اند (امام خامنه‌ای، در دانشگاه علوم دریایی امام خمینی نوشهر: ۱۳۹۴/۰۷/۰۸)

۴-۳-۴- جامعه‌ای با حضور سلاطین سیاسی مختلف در نظام انقلابی

انقلاب اسلامی، باعث تغییرات عمده‌ای در سیاست کشور و جامعه ایران شد. قبل از انقلاب اسلامی، ایران تحت حکومت شاهنشاهی بود که بر اساس نظام استبدادی و دیکتاتوری اداره می‌شد. در این نظام، قدرت به شدت متمرکز بود و زمینه‌هایی همانند حضور و مشارکت سیاسی برای مردم وجود نداشت. انقلاب اسلامی با تبدیل شدن حکومت به نظام جمهوری اسلامی، منجر به تحول در سیاست کشور، به معنای جایگزینی نظامی که بر اساس اصول دین اسلام و مشارکت مردمی بنا شده است گردید. در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که پس از انقلاب اسلامی، جریانات سیاسی و گروه‌های اجتماعی مختلف، فرصتی برای بیان دیدگاه‌های خود و مشارکت در فرآیند سیاسی به دست آوردند. در نظام جمهوری اسلامی، انتخابات عمومی برگزار و شهروندان حق رأی دارند. مردم می‌توانند نمایندگان خود را در مجالس و شوراهای مختلف انتخاب کنند و در فرایند سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری کشور مشارکت داشته باشند. نظام جمهوری اسلامی وظایف و اختیارات را طبق قانون اساسی بین مجمع تشخیص مصلحت نظام، رئیس‌جمهور، مجلس شورای اسلامی و سایر سازمان‌ها و نهادهای سیاسی تقسیم و مسئولیت‌ها را بر اساس وظایف و اختیارات قانونی واگذار نمود. با تغییر در سیاست کشور در نظام انقلابی، نظام حقوقی نیز تحت تأثیر قرار گرفت. قوانین و مقررات بر اساس اصول دین اسلام شکل گرفت و شریعت اسلامی به عنوان منبع اصلی تشریع در نظام حقوقی جایگزین شد. لذا انقلاب اسلامی در جامعه ایران، تأثیر گسترده‌ای از لحاظ هویتی و ساختاری داشت. تغییراتی مانند حذف تبعیض در برابر قوانین، ترویج فرهنگ اسلامی و مشارکت بیشتر زنان در فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی از جمله نتایج این تحولات اجتماعی بود. نظام انقلابی به عنوان یک حرکت جمعی، برای همه اقشار، گروه‌ها و افراد با

سلیقه‌ها و دیدگاه‌های مختلف، فرصت فعالیت و مشارکت فراهم نموده است. این نظام بستری را آماده کرده است که همه اعضای جامعه بتوانند با توجه به سلیقه‌ها، مواضع سیاسی، اعتقادات دینی و ارزش‌های فرهنگی مختلف، در فرآیند سیاسی و اجتماعی کشور شرکت کنند و نقشی در ساختار و پیشرفت آینده ایران داشته باشند.

«نه راه‌پیمایی بیست‌ودوم بهمن مربوط به یک سلیقه سیاسی است و نه جلسات محرم و ماه رمضان و اعتکاف و راه‌پیمایی اربعین مربوط به یک سلیقه سیاسی است، [بلکه] مربوط به همه ملت ایران و مربوط به همه سلايق گوناگون کشور است. پس این نشان می‌دهد که سمت‌وسوی حرکت ملت ایران، سمت‌وسوی انقلابی و دینی است؛ مربوط به هر سلیقه سیاسی که باشند (امام خامنه‌ای، در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی: ۱۳۹۶/۰۱/۰۱). انقلاب یک تحول عمیق بود؛ هم تحولی بود در سیاست کشور - در عرصه‌ی سیاست تحول عمیقی بود - هم تحولی بود در متن جامعه‌ی ایرانی. (امام خامنه‌ای، در مراسم بیست و هشتمین سالروز رحلت حضرت امام خمینی (رحمه‌الله): ۱۳۹۶/۰۳/۱۴) خوشبختانه انقلاب همه‌چیز را دگرگون کرد؛ (امام خامنه‌ای، دیدار جمعی از پژوهشگران و مسئولان شرکت‌های دانش‌بنیان، ۱۳۹۱/۵/۰۸)

۴-۴- عناصر و مؤلفه‌های هویت در نظام انقلابی از منظر امام خامنه‌ای

نتایج تحلیل محتوای بررسی سخنرانی‌های امام خامنه‌ای مدظله‌العالی در خصوص مؤلفه‌های هویت در نظام انقلابی برای نظام سازی انقلابی حاکی از وجود ۳ کد محوری و انتخابی (هویت اسلامی، هویت انقلابی و هویت ایرانی با خصوصیات انقلابی) در خصوص مؤلفه‌های محوری هویت در نظام انقلابی است.

۴-۴-۱- هویت اسلامی در نظام انقلابی

نتایج تحلیل محتوای بررسی سخنرانی‌های امام خاتمه‌ای مدظله‌العالی در خصوص مؤلفه‌های اسلامی و دینی هویت نظام انقلابی حاکی از وجود ۵ مقوله در خصوص مؤلفه‌های هویت در نظام انقلابی است که به شرح ذیل می‌باشد.

جدول (۴): مؤلفه‌های هویت اسلامی در نظام انقلابی

مقوله محوری	مقولات	معرف‌ها
هویت اسلامی با خصوصیات انقلابی	امام خمینی (ره)	اصالت انقلاب به امام اندیشه‌ها و نام امام خمینی هویت انقلاب اسلامی به اندیشه‌ها و نام امام خمینی
	دین و معنویت و مفاهیم اسلامی	دین معنویت مفاهیم اسلامی معنویت و حاکمیت دین، رابطه‌ی دل‌ها با خدای متعال
	ارزش‌ها و مبانی انقلاب	ارزش‌های اسلامی انقلاب هویتش، به ارزش‌ها و مبانی انقلاب درگیری جهانی، بین حرکت استکباری و حرکت ارزشی هویت انقلاب اسلامی با ارزش‌ها و مبانی انقلاب مرتبط است.
	رابطه با خدا پشتوانه‌ی هویت انقلابی	به خدای متعال تضرع کنیم، توسلاتمان را با خدا افزایش بدهیم. رابطه‌ی دل‌ها با خدای متعال، ارتباط با خداپشتوانه‌ی هویت انقلابی و عزم و اراده‌ی ما
	زیربنای فکری مستحکم	زیربنای فکری آنچه به یک ملت هویت می‌دهد زیربنای فکری آنچه به یک ملت قدرت می‌دهد زیربنای فکری مستحکم یکی از عوامل اساسی برای تعیین هویت ارزش‌ها، اصول، فرهنگ

الف) امام خمینی (ره) هویت نظام انقلابی

امام خمینی (ره) در دنیای اسلام نشانه‌ای از ایجاد یک هویت، یک شخصیت و یک اصالت برای مسلمانان بود. این هویت و شخصیت ایجاد شده، نقش مهمی در جلب توجه و حمایت مسلمانان از نظام جمهوری اسلامی ایران داشته است. مسلمانان از سراسر جهان، به خاطر این هویت و نام امام (ره)، به نظام جمهوری اسلامی ایران علاقه‌مند شده و از آن حمایت کرده‌اند. این هویت و اندیشه‌ها که حضرت امام (ره) به آن‌ها پایبند بود، افراد را به سمت بیداری و ایجاد ارزش‌های اسلامی و انقلابی هدایت کرد و آن‌ها را به تأیید و حمایت از نظام اسلامی ترغیب نمود. حضرت امام (ره) با ارائه اندیشه‌ها و مفاهیمی مانند ولایت فقیه، توجه به عدالت اجتماعی، مبارزه با استبداد و استکبار جهانی و تأکید بر اسلام و اصول دینی، هویت انقلابی را ترسیم کرد. هویت انقلاب اسلامی با تأکید بر اندیشه‌ها و آرمان‌های امام (ره) شکل گرفته است.

«وقتی این انقلاب به وجود آمد، وقتی قامت برافراشته امام بزرگوار ما در منظر مردم مسلمان عالم پدیدار شد، همه احساس کردند که یک هویتی، یک شخصیتی، یک اصالتی پیدا کرده‌اند. همین موجب شد که در شرق و غرب دنیای اسلام نشانه‌های بیداری مسلمانان پدیدار بشود) امام خامنه‌ای، مراسم بیستمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمه‌الله: ۱۴/۰۳/۱۳۸۸). اقبال روزافزون مسلمانان به نظام جمهوری اسلامی ایران ناشی از هویت انقلاب اسلامی و اندیشه‌ها و نام امام خمینی رحمه‌الله‌علیه است (امام خامنه‌ای، دیدار کارگزاران حج: ۱۱/۰۸/۱۳۸۴). حیات و شخصیت خمینی کبیر، تجسم اسلام ناب محمدی (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) و تبلور انقلاب اسلامی بوده است. امام خمینی، یک حقیقت همیشه زنده است (امام خامنه‌ای، به مناسبت اولین سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی (ره): ۱۰/۰۳/۱۳۶۹)»

ب) گسترش دین و معنویت و مفاهیم اسلامی

نظام انقلابی بر پایه دین اسلام و معنویت آن بنا شده است. ارزش‌ها و مفاهیم اسلامی مانند عدالت، مساوات، اخلاق و مسئولیت‌پذیری در تدوین سیاست‌ها و اقدامات آن تأکید دارند. اساس هویت نظام انقلابی دین اسلام و مفاهیم معنوی اسلامی می‌باشد. این به این معناست که اصول، ارزش‌ها و مبانی اسلامی به عنوان راهبردهای اساسی نظام در تدوین و اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های کشور باید ملاک عمل قرار گیرد.

«جمهوری اسلامی برای گسترش دین و معنویت و مفاهیم اسلامی سرکار آمد (امام خامنه‌ای، دیدار دانشجویان سمنان: ۱۸/۰۸/۱۳۸۵). امروز انقلاب اسلامی توانسته است فکر خود را در دنیا منتشر کند. علی‌رغم همه سانسورهای که آن‌ها کردند، علی‌رغم فشارهایی که وارد کردند، امروز این فکر، فکری است که رائج شده. فکر مردم‌سالاری دینی، فکر

حاکمیت معنویت و حاکمیت دین (امام خامنه‌ای، دیدار نخبگان و مسئولان استان خراسان شمالی: ۱۳۹۱/۰۷/۲۵). همه آنچه گفتیم، همه آنچه باید بکنیم، همه آنچه توانایی‌های ما رَسا برای انجام آن است، متوقف به این است که به خدای متعال تضرع کنیم، توجه کنیم، توسل‌اتمان را با خدا افزایش بدهیم. رابطه دل‌ها با خدای متعال، آن رابطه‌ای است که اگر تأمین شد، پشتوانه هویت انقلابی و عزم و اراده ما است. (امام خامنه‌ای، دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین علیه‌السلام: ۱۳۹۵/۰۳/۰۳)

ج) ارزش‌ها و مبانی انقلاب

ارزش‌ها و مبانی انقلابی شامل عدالت اجتماعی، مقاومت، استقلال و تمرکز بر اصول دینی هستند و در تدوین و اجرای سیاست‌ها به‌عنوان راهبردهای اصلی استفاده می‌شوند. هویت نظام انقلابی به‌عنوان یک مفهوم اساسی و مهم، بالارزش‌ها و مبانی انقلاب مرتبط است. به‌عبارت‌دیگر، هویت انقلاب اسلامی نه‌تنها نمایانگر اصولی است که انقلاب را متمایز می‌کند، بلکه به‌عنوان یک مجموعه از ارزش‌ها، اصول و ایدئولوژی‌ها در انقلاب تعریف می‌شود. ارزش‌ها و مبانی نظام انقلابی در مواجهه با انحرافات، تضاد بین حرکت استکباری و حرکت ارزشی و استقلال ملی و هویتی در مبارزه است. وجود این تضاد نشان می‌دهد که هویت انقلابی که شامل ارزش‌ها و مبانی انقلاب است، باید برای دفاع از ارزش‌های انقلابی و استقلال ملی و هویتی، تقویت و حفظ شود؛ بنابراین، اهمیت حفظ و تقویت هویت انقلابی به‌عنوان پایه و اساس ارزش‌ها و مبانی انقلاب نشان می‌دهد که همگام با تحولات جهانی و تهاجمات فرهنگی، لازم است که هویت نظام انقلابی ما محکم و پایدار باقی بماند تا بتوانیم در مقابله با تهدیدات و چالش‌ها به بهترین شکل از نظام، انقلاب و ارزش‌ها و مبانی آن نه‌تنها دفاع کنیم بلکه آن را به گفتمان غالب تبدیل کنیم.

«انقلاب هویتش، به ارزش‌ها و مبانی انقلاب است (امام خامنه‌ای، مراسم نوزدهمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمه‌الله): ۱۳۸۷/۰۳/۱۴). امروز درگیری جهانی، بین حرکت استکباری و حرکت ارزشی و استقلال ملی و هویتی است که مظهرش انقلاب اسلامی یا جمهوری اسلامی است؛ دعوا امروز در دنیا این است (۱۳۹۴/۰۹/۰۴)»

د) رابطه با خدا پشتوانه‌ی هویت انقلابی

نظام انقلابی بر رابطه نزدیک با خداوند و پشتوانه او برای تحقق اهداف و ارزش‌های دینی و انقلابی خود تأکید می‌کند؛ که این به معنای اعتماد به تدبیر الهی و پشتوانه الهی در همه امور است.

«رابطه دل‌ها با خدای متعال، آن رابطه‌ای است که اگر تأمین شد، پشتوانه هویت انقلابی و عزم و اراده ما است (امام خامنه‌ای، دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین

علیه السلام: ۱۳۹۵/۰۳/۰۳). شخصیت افراد، ایستادگی، هویت، هویت انقلابی؛ این‌ها است که قدرت می‌سازد. ایمان، به ملت ما قدرت داد، انقلاب، به ملت ما قدرت داد (امام خامنه‌ای، دیدار معلمان و فرهنگیان: ۱۳۹۵/۰۲/۱۳)»

ه) زیربنای فکری مستحکم

نظام انقلابی به تأسیس یک زیربنای فکری مستحکم برای ترویج اصول دینی و ارزش‌های انقلابی در جامعه تأکید دارد. زیربنای فکری مستحکم یکی از عوامل اساسی برای تعیین هویت و نهضت یک ملت است. این جمله به معنایی عمیق از نقش فرهنگ، ارزش‌ها، ایدئولوژی و زیرساخت‌های فکری در ساختار و ارتقاء یک جامعه اشاره دارد. زیربنای فکری مستحکم می‌تواند با استفاده از ارزش‌ها، اصول، فرهنگ، تاریخ، آموزش، پژوهش و توسعه فکری و علمی، هویت و نهضت یک ملت را تقویت کند و به آن‌ها قدرت بیشتری برای پیشرفت و تعالی بدهد.

«آنچه به یک ملت و یک نهضت هویت می‌دهد و قدرت می‌دهد چیست؟ اولاً دارا بودن یک زیربنای فکری مستحکم است. (امام خامنه‌ای، ارتباط تصویری با مردم آذربایجان شرقی: ۱۳۹۹/۱۱/۲۹). امروز انقلاب اسلامی توانسته است فکر خود را در دنیا منتشر کند. علی‌رغم همه‌ی سانسورهایی که آن‌ها کردند، علی‌رغم فشارهایی که وارد کردند، امروز این فکر، فکری است که رائج شده (امام خامنه‌ای، دیدار نخبگان و مسئولان استان خراسان شمالی: ۱۳۹۱/۰۷/۲۵)»

۲-۴-۴- هویت انقلابی در نظام انقلابی

نتایج تحلیل محتوای بررسی سخنرانی‌های امام خامنه‌ای مدظله‌العالی در خصوص مؤلفه‌های انقلابی هویت نظام انقلابی حاکی از وجود ۵ مقوله در خصوص مؤلفه‌های هویت در نظام انقلابی است به شرح زیر می‌باشد.

جدول (۵): مؤلفه‌های هویت انقلابی در نظام انقلابی

مقوله محوری	مقولات	معرف‌ها
هویت انقلابی با خصوصیات انقلابی	نفی سلطه‌ی	سلطه‌ناپذیری بیگانه‌ستیزی مقابله با زورگوئی‌های قدرت‌های جهانی مغلوب نظام سلطه نیستیم
	استقلال	ما اهل حفظ هویت خود، استقلال خود، عزت خود هستیم ما باید حرکت کنیم به سمت استقلال استقلال ملی و هویتی

		استقلال فرهنگی
	شعارها و جهت‌گیری‌های انقلاب	تغییر شعارهای انقلاب به بهانه‌ی اینکه اوضاع جهان عوض شده شعار دینی - بُعد دینی - را از انقلاب جدا کنند بُعد عدالت اجتماعی را از انقلاب جدا کنند انقلاب هویتش، معنایش به شعارهای انقلاب این انقلاب با شعارهای خود زنده است. هویت انقلاب به جهت‌گیری‌های انقلاب
	عدم استفاده واژه‌های عاریتی	حفظ حریم هویت انقلاب اسلامی عدم استفاده از واژه‌های عاریتی نواوری و واژه‌سازی در چهارچوب نگاه دینی و اعتقادی انقلاب
	آرمان	این انقلاب به ما، هم هویت بدهد، هم آرمان هویت و آرمان به ما آرمان داد، آرمان‌های فراوان.

الف) نفی سلطه

نظام انقلابی به‌عنوان یک نظام دینی و ملی عمل می‌کند که بر اصول دینی و مفاهیم اسلامی مبتنی است و به تواضع در قبال تعالی الهی تأکید دارد. این مقوله به معنای رد و نفی سلطه دیگران بر اساس منافات با اصول اسلامی و دینی است. نظام انقلابی به‌جای تبعیت از سلطه بیگانه، از قوانین و ارزش‌های دینی و اسلامی به‌عنوان مرجعیت الهی و اصلی برای اتخاذ تصمیمات سیاسی استفاده می‌کند. این مفهوم نشان‌دهنده این است که نظام انقلابی نه به تمامیت و استقلال دیگران وابسته است و نه سلطه‌ای بر دیگر ملت‌ها می‌خواهد. به‌جای آن، تمرکز بر تبعیت از اصول دینی و ارزش‌های اسلامی ایرانی تأکید دارد. پس نظام انقلابی بر پایه اصولی مانند نفی سلطه، بیگانه‌ستیزی و مقابله با زورگوئی‌های قدرت‌های جهانی بنا شده است؛ و برای حفظ هویت اسلامی و انقلابی، ضرورت مبارزه با نفوذ و تلاش‌های سلطه‌طلبانه غرب و امریکا تأکید شده است. این نظام، هویت و آرمان خود را در مقابل زورگوئی‌های قدرت‌های جهانی حفظ کرده و همواره در مسیر مقاومت و مبارزه با سلطه‌گری‌های بیگانه قرار گرفته است. انقلاب اسلامی توانسته است فکر مقابله در مقابل زورگوئی‌های قدرت‌های جهانی را گسترش دهد و به فکری غالب و فراگیر در جهان تبدیل کند. نظام انقلابی به‌عنوان یک مجموعه از ارزش‌ها، اصول و آرمان‌ها، هویت و استقلال خود را حفظ کرده و در مقابل فشارها و تلاش‌ها و زورگوئی‌های سلطه‌گران مقاومت کرده است.

هویت و جوهره نظام انقلابی به دنبال تحقق اهداف اسلامی و مبارزه با هرگونه استبداد و سلطه‌طلبی در سطح ملی و بین‌المللی است.

«جمهوری اسلامی بر اساس نفی سلطه غرب و امریکا سرکار آمد (امام خامنه‌ای، در دیدار دانشگاهیان سمنان: ۱۳۸۵/۰۸/۱۸). همین گفتمان هویت اسلامی و سلطه‌ناپذیری و استقلال را این نظام ایجاد کرد؛ گسترش داد (امام خامنه‌ای، در دیدار کارگزاران نظام: ۱۳۸۶/۰۶/۳۱). امروز این فکر، فکری است که رائج شده. فکر مقابله در مقابل زورگوئی‌های قدرت‌های جهانی و بلوک‌های قدرتمند جهانی؛ این فکرها امروز رائج شده (امام خامنه‌ای، در دیدار نخبگان و مسئولان استان خراسان شمالی: ۱۳۹۱/۰۷/۲۵). فهمیدیم که ما مغلوب و هضم‌شده در هاضمه سیاست جهانی و نظام سلطه نیستیم؛ ما هستیم، ما خودمانیم (امام خامنه‌ای، در دیدار جمعی از دانشجویان: ۱۳۹۶/۰۳/۱۷)»

ب) استقلال

نظام انقلابی به‌عنوان یک نهاد مستقل و مستقیماً وابسته به اصول انقلاب اسلامی عمل می‌کند و از سیاست‌ها و تصمیمات خارجی تحت تأثیر قرار نمی‌گیرد. استقلال به معنای پای بندی به هویت، عزت و ارزش‌های ملی و مذهبی و حفظ آن‌ها در مقابل تهدیدها و فشارهای خارجی و داخلی است. این شاخص نشان می‌دهد که استقلال، به معنای تلاش و کوشش برای حفظ هویت و عزت ملت است، به‌گونه‌ای که ملت در مقابل تهاجم‌ها و توطئه‌های دشمنان، بدون تردید، به دفاع از ارزش‌های خود بپردازد. استقلال ملی و هویتی باید با توجه به اصول و ارزش‌های نظام انقلابی حفظ شود و ملت باید برای حفظ استقلال و عزت خود، با تأکید بر ارزش‌ها و هویت خود در مقابل تهاجمات بیگانه مقاومت کند. استقلال واقعی شامل پذیرش و تحقق ارزش‌های فرهنگی و اخلاقی جامعه است که از هرگونه تهدیدهای فرهنگی و انحرافات جلوگیری می‌کند و ملت را به‌سوی پیشرفت و ارتقاء هویت ملی و انسانی هدایت می‌کند.

«استقلال این است که یک ملت به هویت خود و به عزت خود معتقد و برای او اهمیت قائل باشد، برای حفظ او تلاش و کار کند (۱۳۸۷/۶/۲). ما اهل حفظ هویت خود، استقلال خود، عزت خود هستیم (امام خامنه‌ای، در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان: ۱۳۸۷/۸/۸). ما باید حرکت کنیم؛ به سمت عدالت باید برویم، به سمت اخلاق باید برویم، به سمت استقلال به معنای حقیقی کلمه - شامل استقلال فرهنگی که از همه عمیق تر و دشوارتر است (امام خامنه‌ای، در دیدار جمعی از شعرا: ۱۳۸۸/۶/۱۴). امروز درگیری جهانی، بین حرکت استکباری و حرکت ارزشی و استقلال ملی و هویتی است که مظهرش انقلاب اسلامی یا

جمهوری اسلامی است؛ دعوا امروز در دنیا این است (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار فرماندهان گردان‌های بسیج: ۱۳۹۴/۰۹/۰۴)

ج) شعارها و جهت‌گیری‌های انقلاب

در این مقوله به اهمیت حفظ و پایبندی به شعارها و اصول انقلاب اسلامی اشاره شده است. نظام انقلابی از ابتدا تأکید داشته است که هویت و معنای آن در شعارها و اصول انقلاب متجلی است. به عبارت دیگر، شعارها و اصول انقلاب اسلامی بخش جدایی‌ناپذیری از هویت و معنای آن را تشکیل می‌دهند. نظام انقلابی و هویت آن تنها با پای بندی به شعارها و اصول اصلی خود می‌تواند زنده بماند و اهدافش را به دست آورد. بنابراین، این مؤلفه به مردم و مسئولان تأکید می‌کند که باید همواره برای حفظ و پای بندی به شعارها و اصول نظام انقلابی که بخش جدایی‌ناپذیری از هویت و معنای آن است، تلاش کنند و از هرگونه تغییر، استحاله و انحراف از اصول انقلاب جلوگیری نمایند. نظام انقلابی دارای جهت‌گیری‌های مشخصی است که به تحقق اهداف اسلامی و آرمان‌های انقلابی کمک می‌کند. این جهت‌گیری‌ها بر مبانی دینی و اخلاقی و اندیشه‌های حضرت امام خمینی (ره) استوارند. هویت نظام انقلابی به عنوان یک مفهوم گسترده و مهم، در واقع به جهت‌گیری‌ها، اهداف و اصول انقلاب مرتبط است. به عبارت دیگر، هویت نظام انقلابی نه تنها نشان‌دهنده مبانی است که انقلاب اسلامی را متمایز می‌کند، بلکه نمایانگر راهبردها، مسیرها و اهداف آن نیز می‌باشد. به این ترتیب، بر اساس این شاخص تأکید می‌کند که هویت نظام انقلابی، اصول و ارزش‌هایی است که انقلاب اسلامی را به سمت خود هدایت و رهبری می‌کند. این هویت نه تنها مشخص‌کننده هدف و رویه انقلاب است، بلکه نمایانگر جهت‌گیری و تمایز آن نسبت به سایر نظام‌ها و جریانات است. از این رو، حفظ و تقویت هویت نظام انقلابی در جهت‌گیری‌ها و عدم تغییر و انحراف از مسیر اصلی برای رسیدن به اهداف نظام بسیار حیاتی است.

«همیشه بوده‌اند، امروز هم هستند، در آینده هم خواهند بود، کسانی که بخواهند به بهانه اینکه اوضاع جهان عوض شده است، شعارهای انقلاب را تغییر بدهند یا شعار دینی (بعد دینی) را از انقلاب جدا کنند، یا بعد عدالت اجتماعی را از انقلاب جدا کنند. انقلاب هویتش، معنایش به شعارهای انقلاب است؛ این انقلاب با شعارهای خود زنده است. انقلاب هویتش، به جهت‌گیری‌های انقلاب است (امام خامنه‌ای، مراسم نوزدهمین سالگرد امام خمینی (رحمه الله): ۱۳۸۷/۰۳/۱۴)

د) عدم استفاده واژه‌های عاریتی

نظام انقلابی از واژه‌هایی که با اصول و ارزش‌های ملی، ایرانی و دینی تضاد دارند، اجتناب می‌کند و تأکید دارد که واژگان مناسب و با همخوانی با ارزش‌های دینی و ملی و زبان فارسی

باید استفاده شود. حضرت امام (ره) برای حفظ حریم هویت نظام انقلابی، استفاده از واژه‌هایی که ممکن است از طریق آن‌ها مفاهیمی مغایر با اصول انقلاب نفوذ پیدا کند را منع می‌کرده‌اند؛ مانند استفاده از واژه‌هایی مانند "جمهوری دموکراتیک" که قطعاً مفاهیم و برداشت از آن با اصول اسلامی مغایرت داشت. علاوه بر این تأکید داشتند که هر نوآوری و واژه‌سازی در چهارچوب نگاه دینی و اعتقادی نظام باید باشد، به‌طوری‌که اصول و ارزش‌های انقلاب اسلامی حفظ و ترویج شوند تا هویت نظام انقلابی تقویت شود.

«امام راحل برای حفظ حریم هویت انقلاب اسلامی حتی استفاده از واژه‌های عاریتی همچون جمهوری دموکراتیک را منع می‌کردند و بر نوآوری و واژه‌سازی در چهارچوب نگاه دینی و اعتقادی انقلاب تأکید داشتند (امام خامنه‌ای، دیدار اعضای ستاد برگزاری مراسم ارتحال حضرت امام خمینی (ره): ۱۳۸۷/۰۳/۰۱)»

ه) آرمان‌ها

هویت به مجموعه ویژگی‌ها، اعتقادات، ارزش‌ها، فرهنگ، ملیت، زبان، گذشته تاریخی و ویژگی‌هایی که یک فرد، گروه یا جامعه را تشکیل می‌دهد، اشاره دارد. ولی آرمان‌ها به ایده‌ها، اهداف و ارزش‌هایی مانند عدالت اجتماعی، آزادی، استقلال، دفاع از مظلومین که نظام انقلابی آن را مشخص نموده است، اشاره دارد در این شاخص، تأکید شده است که نظام انقلابی به مردم ایران هم هویت و هم آرمان داده است؛ زیرا باعث شده است که مردم ایران هویت خود را شناسایی کنند و آگاه شوند که به‌عنوان یک ملت مستقل و با ارزش، در هاضمه سیاست جهانی و نظام‌های سلطه قرار ندارند و می‌توانند از توانایی‌ها و اراده خود برای دفاع از هویت و آرمان‌هایشان استفاده کنند. لذا نظام انقلابی باید، با داشتن هویت و آرمان‌های فراوان که از سوی انقلاب اسلامی به آن‌ها داده شده است برای حفظ هویت و آرمان‌های نظام انقلابی تمام توان خود را برای پاسداری از آن به کار گیرد.

«این انقلاب توانست به ما، هم هویت بدهد، هم آرمان بدهد؛ این مهم است. ما، هم هویت پیدا کردیم و {هم} به ما آرمان داد، آرمان‌های فراوان (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان: ۱۳۹۶ ۳/۱۷)»

۳-۴-۴- هویت ایرانی در نظام انقلابی

نتایج تحلیل محتوای بررسی سخنرانی‌های امام خامنه‌ای مدظله‌العالی در خصوص مؤلفه‌های ایرانی هویت نظام انقلابی حاکی از وجود ۱ مقوله مهم در خصوص مؤلفه‌های هویت در نظام انقلابی به شرح زیر است.

جدول (۶) مؤلفه‌های هویت ایرانی در نظام انقلابی

معرف‌ها	مقولات	مقوله محوری
زبان فارسی هویت ایرانی پرچم ایران شعر و میراث فرهنگی و شخصیت ها و مفاخر آداب و سنن ایرانی خدامحوری و خداشناسی هویت اسلامی اعتقاد به قرآن - دینی اعتقاد به اصول و ارزش‌های دینی اعتقاد به ولایت فقیه و رهبری مرجعیت دینی اعتقاد به بعثت	هویت ایرانی با خصوصیات اسلامی	هویت ایرانی

الف) هویت ایرانی با خصوصیات اسلامی

نظام انقلابی تأکید دارد که هویت ایرانی با توجه به خصوصیت‌ها و ارزش‌های اسلامی و دینی شکل می‌گیرد.

«ملت ایران از لاک توسری‌خوری و ذلتی که به او تحمیل شده بود، خودش را با انقلاب خلاص کرد؛ این لاک را شکست، آمد بیرون. هویت ایرانی با خصوصیات اسلامی در او بروز کرده، طالب عزت است، طالب استقلال است، طالب پیشرفت است، لذاست که هر چه دشمنان ظالم فشار می‌آورند تأثیری در او نمی‌گذارد (امام خاتمه‌ای، بیانات در دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه: ۱۳۹۸/۰۴/۵)»

ب) هویت اسلامی - ایرانی

این نظام هویت خود را با تأکید بر تطابق‌های آن با هویت ایرانی معرفی می‌کند و این به معنای همراهی اصول اسلامی با میراث فرهنگی و تاریخی ایران است.

«باید برویم، به سمت باز یابی حقیقی هویت اسلامی - ایرانی خودمان (امام خاتمه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از شعرا: ۱۳۸۸/۶/۱۴). جمهوری اسلامی هویتی غیر از هویت مردم و ایمان مردم و عزم مردم ندارد (امام خاتمه‌ای، دیدار مردم مازندران در سالگرد حماسه شش بهمن: ۱۳۸۸/۱۱/۰۶)»

ج) هویت دینی - ایرانی

نظام انقلابی هویت خود را بر مبنای اصول دینی و ارزش‌های اسلامی تشکیل داده و به این عنوان تأکید دارد که اسلام مبنای اصلی برای تشکیل و راهبری نظام است.

«امروز هزاران دانشمند محقق و متفکر - چه در دانشگاه‌ها، چه در مراکز علمی دیگر - مشغول تعلیم و تدریس و کارند؛ بنده از روی اطلاع عرض می‌کنم؛ غالباً هم جوان، غالباً هم متدین، خیلی‌شان [هم] بسیار متعبد؛ با هویت دینی و اسلامی، با هویت ایرانی سربلند، در حوزه‌های گوناگون با انگیزه‌ی بالا دارند کار می‌کنند؛ نوآوری می‌کنند، آموزش می‌دهند، تحقیق می‌کنند؛ هم تولید علم می‌کنند، هم بر اساس آن علم، در بخش‌های مختلف، فناوری به وجود می‌آورند. (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان: ۱۳۹۸/۰۲/۱۱)»

۵- نتیجه‌گیری

۵-۱- بحث

بر اساس نتایج به‌دست آمده، در دیدگاه رهبر معظم انقلاب، هویت شامل عناصری مانند اعتقادات، دین، اخلاق، ارزش‌ها، آداب و رسوم، زبان و ادبیات فارسی است. ایشان به‌عنوان اجزای مؤثر در تشکیل هویت انقلابی مردم ایران این عناصر را مورد تأکید قرار می‌دهند. همچنین، هویت نظام انقلابی متشکل از سه بُعد اصلی شامل هویت اسلامی، هویت انقلابی و هویت ایرانی است که با یافته‌های پژوهش عبدالملکی و قنبری (۱۳۹۳) همسو است و این سه بُعد که شامل ارزش‌های انقلاب، ارزش‌های اسلامی و ویژگی‌های تاریخی و فرهنگی ایرانی است، با هم ترکیب و آمیخته شده و هویت نظام انقلابی را تشکیل می‌دهند. به عبارت دیگر، هویت نظام انقلابی مستلزم ترکیب و تعامل این سه عنصر است و ماهیت آن به طور اساسی مستقل از هویت دینی، ایرانی و انقلابی نیست. بر اساس ارزش‌ها، باورها و مجموعه‌ای از ویژگی‌های تاریخی و فرهنگی ایرانی، هویت نظام انقلابی شکل می‌گیرد. از دیدگاه مقام معظم رهبری هویت انقلابی شامل عناصری بر اساس مبانی اسلام و مبانی اندیشه‌های امام خمینی (ره) و نفی سلطه‌طلبی، استقلال، حفظ شعارها و جهت‌گیری‌های انقلاب، تأکید بر ارزش‌های انقلابی و آرمان‌های آن و با تأکید بر خصوصیات و هویت ایرانی که همان تاریخ و تمدن و فرهنگ ایرانی است می‌باشد. همچنین از دیدگاه وی، حفظ و تقویت هویت نظام انقلابی امری ضروری و حیاتی است که نباید در سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری‌ها نادیده گرفته شود، زیرا این موضوع می‌تواند به تزلزل در هویت و بی‌هویتی ملت منجر شود؛ بنابراین، تأکید بر حفظ و تقویت هویت نظام انقلابی و مؤلفه‌های آن بر عهده نظام انقلابی و ساختارهای آن است.

همچنین یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که منابع هویت نظام انقلابی متشکل از قوانین الهی، قوانین مدنی و اندیشه‌های سیاسی امامین انقلاب می‌باشد و از اهداف مهم هویت در ساختارهای نظام انقلابی ایجاد جامعه‌ای با هویت دینی ایرانی و انقلابی است که در این جامعه حاکمیت اصلی با خداست و اصل بر خدامحوری با اتکا به مردم و حضور مردم و پشتیبانی مردم از نظام انقلابی است که یکی از اهداف اصلی آن ایجاد بسترها و زمینه‌های لازم برای تربیت جوان مؤمن انقلابی است. ساختارهای اجرایی نظام انقلابی با برنامه‌ریزی‌هایی که به عمل می‌آورد، به دنبال احیاء و حفظ خصوصیات انقلابی مانند حفظ هویت خود در مقابل بیگانگان، تحکیم و گسترش هویت خود در بین ملت و گسترش روحیه شجاعت، غیرت، خودباوری، معنویت و پیشرفت در همه ابعاد هویت نظام انقلابی است. همچنین با توجه به این که یکی از تهدیدات و آسیب‌های جدی در این نظام تغییر جهت‌گیری‌ها و تغییر ماهیت هویت انقلاب از مسیر اصلی است، نظام انقلابی باید در خصوص کج‌روی‌ها، نفوذ بیگانگان و تغییرات در ماهیت حرکت انقلاب، حساسیت‌های لازم را داشته باشد. در خصوص مؤلفه‌های هویت نظام انقلابی در این مقاله به این نتیجه رسیدیم که مهم‌ترین عناصر هویتی که در تحکیم نظام انقلابی نقش بسزایی دارد اندیشه‌های حضرت امام و مقام معظم رهبری، دین و معنویت، ارزش‌ها و مبانی انقلاب، عدم سلطه‌پذیری و نفی سلطه، استقلال حفظ شعارها و جهت‌گیری‌های انقلاب و به‌خصوص حفظ هویت ایرانی با خصوصیات اسلامی است؛ که مهم‌ترین آن عجین شدن هویت ایرانی با هویت اسلامی است که هم هویت ایرانی به دنبال حفظ خصوصیات اسلامی بر اساس ریشه‌دار بودن مذهب در وجود مردم است و هم خصوصیات اسلامی در جهت تقویت زبان و ادبیات و تاریخ و تمدن ایرانی است؛ بنابراین، نظام انقلابی با توجه به نقش و اهمیت هویت باید به نحوی ساختار و سازمان‌های حاکمیتی خود را احیا نماید که بتوانند ضمن تحکیم آن هویت انقلابی را بسط و گسترش دهد.

۵-۲- پیشنهادها

به نظر می‌رسد که مطالعاتی کافی مبنی بر شناخت منظومه فکری رهبر جمهوری اسلامی در باب هویت در نظام انقلابی صورت نگرفته است و بی‌اطلاعی از نظرات و عقاید ایشان موجب شده است تا در برخی برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌ها در ساختارها و نهادهای نظام انقلابی موفقیت‌های لازم کسب نشود. به همین منظور، پیشنهاد می‌شود برای رسیدن به این اهداف متعالی و دورنشدن از نگاه ایشان و همچنین برای اینکه بتوانیم چشم‌انداز موفق در حوزه هویتی نظام انقلاب اسلامی به‌عنوان یک جریان فرهنگی که مدنظر بنیان‌گذاران انقلاب اسلامی است، دست‌یابیم، بهتر است تحقیقات بیشتری در این حوزه و

سایر موارد از جمله هویت سیاسی، تهدیدات هویتی، تبیین نقاط ضعف و قوت ساختارهای نظام انقلابی از منظر ایشان انجام شود و همچنین کارکردهای هویتی در ساختارهای حکومتی مورد بررسی قرار گیرد.

۶- منابع و مأخذ

۶-۱- منابع دینی

قرآن کریم

مقاله‌ها

۱. آقاسی، آنایتا، بنی هاشمی، سید محسن و عقیلی، سید وحید. (۱۴۰۰) تحلیل مضمون هویت فرهنگی در اندیشه آیت‌الله سید علی خامنه‌ای. فصلنامه علمی نظریه‌های اجتماعی متفکران مسلمان, 155-176, doi: 10.22059/jstmt.2021.317572.1437, 11(2),
۲. افتخاری، اصغر؛ اسدی، علیرضا؛ نزهت ابراهیم (۱۳۹۳) نا سیونالیسم و هویت ملی در اندیشه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، پژوهشنامه انقلاب اسلامی، دوره ۴، شماره ۱۱، ۱۹-۴۳
۳. اسدپور، عهدیه، احمد آهنگ، کاظم (۱۳۹۵) بازنمایی هویت اسلامی _ ایرانی در اندیشه‌های دفاعی امام خامنه‌ای، پژوهش‌های اجتماعی اسلامی، ۶۹-۳۳
۴. اکبری، عسگر. (۱۳۹۹) مؤلفه‌های هویت ایرانی اسلامی در منظومه فکری مقام معظم رهبری. مطالعات ملی، ۲۱(۳) (پیاپی ۸۳)، ۴۵-۶۳. SID. ۳۷۴۶۳۳
<https://sid.ir/paper/>
۵. اکبری، حسین، عیوضی، محمدرحیم (۱۳۹۲) بررسی وضعیت و ابعاد سازنده هویت ملی. مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۰، صص ۵۹-۳۳
۶. امینی، سید جواد؛ و مبینی، محمد. (۱۳۹۸) تبیین مفهوم راهبردی نظریه نظام انقلابی در جمهوری اسلامی ایران. پژوهش‌های انقلاب اسلامی. ۲۳-۴۸: (۳۰)
۷. ایمان، محمدتقی و روحانی، علی (۱۳۹۲) هویت اسلامی و هویت‌های رقیب (هویت جهانی، ملی و قومی) مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه شیراز. فصلنامه تحقیقات فرهنگی، دوره ۶، ش ۱
۸. باریکانی، زهرا. (۱۳۸۵) تبیین هویت دینی دانش‌آموزان و بررسی ارتباط آن با محتوای کتب دینی و زندگی. پایان‌نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران

۹. پروانه، فرهاد. ابراهیم‌زاده، عیسی و نظری، داریوش (۱۳۹۵) بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های هویت انقلابی در کتاب‌های درسی دوره تحصیلی متوسطه (رشته علوم پایه) از سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۸۸ مطالعات انقلاب اسلامی ۱۳ (۴۴) ۲۹-۴۲
 ۱۰. رحمانی، هما. (۱۴۰۳) ابعاد و شاخص‌های هویت انقلابی؛ تحلیل مضمون بیانات مقام معظم رهبری. نظریه و عمل در تربیت معلمان ۱۰، (ویژه نامه). doi: 10.48310/itt.2024.16239.915
 ۱۱. سرپرست سادات، سید ابراهیم. (۱۳۹۸) جامعه پردازی در گام دوم انقلاب اسلامی با نظریه نظام انقلابی. نشریه نظریه‌های اجتماعی متفکران مسلمان. ۹ (۲): ۲۸۱-۳۰۲.
 ۱۲. عبدالملکی، هادی، قنبری، علی. (۱۳۹۳) نقش بسیج در تحکیم هویت ملی جوانان. فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، ۶۳، ۱۳۶-۹۵.
 ۱۳. علوی مقدم سید بهنام، داورپناه، زهرا (۱۳۹۳) تحلیل محتوای مؤلفه‌های هویت ملی در کتب آموزش زبان فرانسه، دوره‌های راهنمایی، دبیرستان-پیش دانشگاهی، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، شماره ۵۲، سال سیزدهم
 ۱۴. متقی، سمیرا. متقی، افشین، کرمی، علی. (۱۳۹۴) امنیت هویت و الگوی اسلامی - ایرانی توسعه. فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات انقلابی اسلامی، ۱۰۰-۸۳ (۴۳) ۱۲
 ۱۵. محمودی، سیروس (۱۳۹۷) تحلیل محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی و متوسطه اول از نظر توجه به مؤلفه‌های هویت انقلابی، پژوهشنامه انقلاب اسلامی ۸ (۱) ۲۹-۴۶.
 ۱۶. مرشدی زاده، علی، احمدلو، کاووس (۱۳۹۶) مؤلفه‌های هویت اسلامی و ایرانی در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای. فصلنامه ملی ۷۶-۶۳ (۲) ۱۸، ۷۰
 ۱۷. میر حیدری، مریم السادات، غفوری، محبوبه، بیچرانلو، عبدالله (۱۳۹۳) ارزیابی مؤلفه‌های هویت ایرانی - اسلامی و انقلابی در وبسایت‌های دانشگاه‌های دولتی تهران. فصلنامه فرهنگ در دانشگاه اسلامی، ۱۹۸-۱۷۹
- کتاب‌ها**
۱. احمدی، حمید، (۱۳۸۸) بنیاد های هویت ملی ایرانی: چهارچوب نظری هویت ملی شهروندمحور تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
 ۲. برینتون، کرین (۱۳۶۶) کالبدشکافی چهار انقلاب، ترجمه محسن ثلاثی نو، چ چهارم، تهران. نو
 ۳. دهخدا، علی اکبر. (۱۳۷۳) لغت‌نامه. تهران: دانشگاه تهران. (دهخدا، ۱۴: ۲۰۸۹۹)
 ۴. زکی، محمدعلی (۱۳۹۵) اینترنت و هویت در ایران اطلاع‌رسانی و ارتباطات ۳ (۱۲)، ۲۰۶-۱۸۵
 ۵. قانون اساسی جمهوری اسلامی اصول ۱۵، ۱۱، ۱۲، ۹۴، ۱۱۰ همچنین اصول ۱۷، ۱۵ ر ۱۸، ۸۳

۶. گودرزی، حسین (۱۳۸۷) تکوین جامعه شناختی هویت ملی در ایران با تأکید بر دوره صفویه، تهران: تمدن ایرانی
 ۷. معین، محمد. (۱۳۷۸). گزیده فرهنگ معین. تهران: مرکز فرهنگی انتشاراتی رایحه. (معین، ۴: ۵۲۲۸)
 ۸. میرمحمدی، داوود. (۱۳۸۳). گفتارهایی درباره هویت ملی در ایران. تهران: انشادات تمدن ایرانی (وابسته به موسسه مطالعات ملی).
 ۹. موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره). (۱۳۸۰). امام خمینی و حکومت اسلامی: پیشینه و دلایل ولایت فقیه.
 ۱۰. منصورنژاد، محمد (۱۳۸۵) دین و هویت، تهران، انتشارات تمدن ایرانی.
 ۱۱. نیکروی، حمید (۱۳۹۲) ارزیابی هویت ملی دانش آموزان پایه ششم ابتدایی شهر یاسوج در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۱ به راهنمایی زهره اسمعیلی دانشگاه پیام نور مرکز، تهران جنوب
 ۱۲. هویت اجتماعی (کتاب درسی علوم اجتماعی) پایه دوازدهم، دوره دوم متوسطه (۱۳۹۷): سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی. تهران شرکت چاپ و نشر کتاب های درسی ایران.
- منابع اینترنتی KHAMENEI.IR.

۶-۲- منابع فارسی به لاتین

Persian Sources

Articles

1. **Abdolmaleki, Hadi; Ghanbari, Ali.** (2014). *The Role of the Basij in Strengthening the National Identity of Youth*. Strategic Studies of the Basij Quarterly, 63, 95-136.
2. **Aghasi, Anahita; Bani Hashemi, Seyed Mohsen; and Aghili, Seyed Vahid.** (2021). *Thematic Analysis of Cultural Identity in the Thoughts of Ayatollah Seyed Ali Khamenei*. Journal of Muslim Thinkers' Social Theories, 11(2), 155-176. doi: 10.22059/jstmt.2021.317572.1437.
3. **Akbari, Asgar.** (2020). *Components of Iranian-Islamic Identity in the Intellectual Framework of the Supreme Leader*. National Studies, 21(3, Issue 83), 45-63. Available at SID: link.
4. **Akbari, Hossein; Eyvazi, Mohammad Rahim.** (2013). *Examining the Status and Constructive Dimensions of National Identity*. Journal of Social Sciences, Faculty of Literature and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, 10, 33-59.
5. **Alavi Moghadam, Seyed Behnam; Davarpanah, Zahra.** (2014). *Content Analysis of National Identity Components in French Language Education Textbooks at Guidance, High School, and Pre-University Levels*. Educational Innovations Quarterly, 13(52).

6. **Amini, Seyed Javad; Mobini, Mohammad.** (2019). *Explaining the Strategic Concept of the Revolutionary System Theory in the Islamic Republic of Iran*. Islamic Revolution Research, 8(30), 23-48.
 7. **Asadpour, Ahdiyeh; Ahang, Ahmad; and Kazem.** (2016). *Representation of Islamic-Iranian Identity in the Defensive Thoughts of Ayatollah Khamenei*. Islamic Social Research, 33-69.
 8. **Barikani, Zahra.** (2006). *Explaining Students' Religious Identity and Its Relation to Religious Textbooks*. Unpublished Master's Thesis, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran.
 9. **Eftekhari, Asghar; Asadi, Alireza; and Nozhat, Ebrahim.** (2014). *Nationalism and National Identity in the Thoughts of Ayatollah Khamenei*. Islamic Revolution Research Journal, 4(11), 19-43.
 10. **Iman, Mohammad Taghi; and Rouhani, Ali.** (2013). *Islamic Identity and Competing Identities (Global, National, and Ethnic Identities): A Case Study of Shiraz University Students*. Cultural Studies Quarterly, 6(1).
 11. **Mahmoudi, Sirus.** (2018). *Content Analysis of Elementary and Middle School Textbooks in Terms of Attention to Revolutionary Identity Components*. Islamic Revolution Research Journal, 8(1), 29-46.
 12. **Mir Heydari, Maryam Sadat; Ghafoori, Mahboubeh; and Bichranlou, Abdollah.** (2014). *Evaluation of Iranian-Islamic and Revolutionary Identity Components in the Websites of Tehran's Public Universities*. Culture in the Islamic University Quarterly, 179-198.
 13. **Morshedizadeh, Ali; Ahmadlou, Kavous.** (2017). *Components of Islamic and Iranian Identity in Ayatollah Khamenei's Thoughts*. National Quarterly, 18(2), 63-76.
 14. **Motaghi, Samira; Motaghi, Afshin; Karami, Ali.** (2015). *Identity Security and the Islamic-Iranian Development Model*. Islamic Revolutionary Studies Quarterly, 12(43), 83-100.
 15. **Parvaneh, Farhad; Ebrahimzadeh Isa; and Nazari, Dariush.** (2016). *The Extent of Attention to Revolutionary Identity Components in High School Textbooks (Basic Sciences Branch) from 1979 to 2009*. Islamic Revolution Studies, 13(44), 29-42.
 16. **Rahmani, Homa.** (2024). *Dimensions and Indicators of Revolutionary Identity: Thematic Analysis of the Supreme Leader's Statements*. Theory and Practice in Teacher Education, 10 (Special Issue). doi: 10.48310/itt.2024.16239.915.
 17. **Sarparast Sadat, Seyed Ebrahim.** (2019). *Society Building in the Second Phase of the Islamic Revolution with the Revolutionary System Theory*. Journal of Muslim Thinkers' Social Theories, 9(2), 281-302.
- Books:**
1. **Ahmadi, Hamid.** (2009). *Foundations of Iranian National Identity: A Citizenship-Centered Framework*. Tehran: Institute for Cultural and Social Studies.
 2. **Brinton, Crane.** (1987). *The Anatomy of Four Revolutions*. Translated by Mohsen Salasi Nou, 4th Edition, Tehran: Nou Publications.

3. **Constitution of the Islamic Republic of Iran.** Articles 1, 5, 11, 12, 94, 110, as well as Articles 15, 17, 18, and 83.
4. **Dehkhoda, Ali Akbar.** (1994). *Lexicon*. Tehran: University of Tehran. (Dehkhoda, Volume 14, p. 20899).
5. **Goudarzi, Hossein.** (2008). *The Sociological Formation of National Identity in Iran, with an Emphasis on the Safavid Era*. Tehran: Iranian Civilization.
6. **Institute for Compilation and Publication of Imam Khomeini's Works.** (2001). *Imam Khomeini and Islamic Governance: Background and Foundations of Guardianship of the Jurist*.
7. **Mansournejad, Mohammad.** (2006). *Religion and Identity*. Tehran: Iranian Civilization Publications.
8. **MirMohammadi, Davood.** (2004). *Essays on National Identity in Iran*. Tehran: Iranian Civilization Publications (affiliated with the National Studies Institute).
9. **Mo'in, Mohammad.** (1999). *Selected Mo'in Dictionary*. Tehran: Rayeh Cultural Publications. (Mo'in, Volume 4, p. 5228).
10. **Nikrouy, Hamid.** (2013). *Evaluation of National Identity Among Sixth-Grade Students in Yasuj in the 2012–2013 Academic Year*. Supervised by Zohreh Esmaeili, Payam Noor University, Tehran South Branch.
11. **Social Identity.** (12th-Grade Social Sciences Textbook) (2018). Second-Level Secondary Education, Tehran: Organization for Research and Educational Planning, Iranian Textbook Publishing Company.
12. **Zaki, Mohammad Ali.** (2016). *Internet and Identity in Iran*. Information and Communication, 3(12), 185-206.

Internet Sources:

≠ **KHAMENEI.IR**

۶-۳- منابع لاتین

1. Brubaker, R. & Cooper, F. (2000) Beyond "identity". *Theory and Society*, 29 (1), 1-47, <https://www.istor.org/Stable/3108478>
2. Crane Brinton (1965), *The Anatomy of Revolution*, New York, VINTAGE BOOKS
4. Erikson, E. H. (1980). The problem of ego identity. In *Identity and the life cycle* (pp. 108-176).
5. Fearson, J. & Wendt, A. (2005). Rationalism v. constructivism: A skeptical view. In Carlesnaes W. Risse
6. Grossberg, L. (1996). Identity and cultural studies: is that all there is? *Questions of cultural identity*, 1, 87-107.
7. T. Simmons B. (Eds.), *Handbook of international relations* (pp. 52-72). London, England: Sage.
8. Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics* (Vol. 67). Cambridge University Press.

9. Brinton, Crane. (1965). *The Anatomy of Revolution*. New York: Vintage Books.
10. Brubaker, R. & Cooper, F. (2000). Beyond "Identity". *Theory and Society*, 29(1), 1-47. <https://www.jstor.org/stable/3108478>.
11. Erikson, E. H. (1980). The Problem of Ego Identity. In *Identity and the Life Cycle* (pp. 108-176).
12. Fearson, J. & Wendt, A. (2005). Rationalism vs. Constructivism: A Skeptical View. In Carlesnaes, W. Risse, T. & Simmons, B. (Eds.), *Handbook of International Relations* (pp. 52-72). London, England: Sage.
13. Grossberg, L. (1996). Identity and Cultural Studies: Is That All There Is? In *Questions of Cultural Identity*, 1, 87-107.
14. Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics* (Vol. 67). Cambridge University Press.

